بوزانتيون
اكنجه يومى وسياسى غزته، صاحب امتياز ومدير مسئولى
بوزانت كچيان
مطبعه‌سى باب عالى جاده سنده ٢٣-٢٥ نومرو
دائرهٔ مخصوصه‌ده در

Բիւզանդիոն

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, № 23-25
CONSTANTINOPLE

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՄՏՔԻ ԹԱՓԱՌՈՒՄՆԵՐ

Բեւեռին կոնքաձեւութիւնը թէյի գաւաթի մը մէջ փորձուած. — Հրաշալի վէպեր սիրող շատեր անշուշտ կարդացին Բիւզանդիոնի մէջ Բրէթ Հարթի գիտական վէպը «Փրանսացիք Հիւսիսային Բեւեռին վրայ», և կ'յիշեն որ Հիւլէթ ա'երժմն իր նշանածին եւ կերպարանափոխ ծառային հետ ընծայեալ Թորփիլանաւով մը յաջողեցաւ հասնիլ մինչեւ բեւեռը, զոր մինչեւ ցարդ գիտցուած առափելութենէն աւելի կոնքաձեւ գտաւ. «... Կեդրոնական այդ երկրին շուրջը, ծովը քանի մեթր վեր կ'բարձրանար հրաբխային կոնքի մը պէս, որուն՝ Բեւեռին կողմի երեսը, բիւրեղէ բլուրի մը վայրէջին կ'նմանէր...։ Ամէնէն առաջ աչքերնուս զարկաւ տրամակարգ թանձրութիւնը ջուրին՝ որ կղզին կ'շրջապատէր ամբողջ մը խրամին դէմը կանգնուած պատէ գօտիի մը պէս։ Կարծես հսկայական ծծմանքով մը ներս քաշուելով, թեթեւ զառիթափի մը ձեւով կ'երկարէր ջուրին երեսը, մօտաւորապէս յիսուն մեթրի չափ տարածութիւնով, և իսկապէս 20 մեթր բարձրութիւնով. այսպէսով բևեռային երկրին հետ կազմելով ճշմարիտ կոնք մը...»։ Կոնքի մէջ սովորական զուգադիպութեամբ մը, վէպին այս կտորը կարդացած պահուս գաւաթ մը թէյ ունէի սեղանիս վրայ։ Թէյը «ձգուի» ըլլալուն՝ շաքարին հալումը դիւրացնելու համար դգալով կ'խառնէի արագ արագ, ամէն ատենի պէս, ջրապտոյտ կազմել տալով գաւաթին կեդրոնը, երբ յանկարծ առաջին անգամ ըլլալով Նեպտոնեան լուսաւորիչ գաղափար մ'անցաւ մտքէս. Ինչո՞ւ համար թէյը գաւաթին մէջ դգալին շուրջն արագութեամբ դարձնելով կոնքի ձեւ կ'առնէր, կամ բնագիտական ի՞նչ օրէնքի մը մանրանկարը կրնար ըլլալ։ Վէպին այդ կտորին մէջ պատկերացուած Բեւեռին կոնքաձեւութեան գիւտը, ճի՞շդ բացէն կուգար բացատրել մտմտացածս, որ փոխադարձաբար Բեւեռին կոնքաձեւութիւնը կ'ապացուցանէր։ Առէք, եթէ չէք հաւատար, գաւաթ մը ձեր խմած սովորական թէյ, կամ ո և է օշարակ և կամ նոյն իսկ պարզ ջուր, և դգալով արագ արագ խառնեցէք, մինչ ջանալով ըմպանակին ճիշդ կեդրոն ուղղաձիգ պահել դգալն առանցքի մը պէս, և պիտի տեսնէք որ հեղուկը միևնոյն Թափով պիտի դառնայ առանցքը — դգալին շուրջը, կոնքաձեւ յորձանապտոյտով, այսինքն ջուրը կամ օշարակը դգալին պտուտակիչ շարժումէն անոր շուրջը դարձած ատեն, դգալին ճիշդ մօտէն անցած իր մասերը նուազ արագութեամբ դառնալու պէտք ունենալունուն՝ կամ որ նոյն է՝ կարելիք նուազ ճամբայ ունենալունուն քան դգալէն հեռու ընթացող մասերը, որք աւելի ճամբայ ունին կտրելու՝ յառաջ կուգայ կեդրոնախոյս զօրութենէ մը, յուզուած ջրին երբ առանցք ծառայող դգալին շուրջ, ուր թաւալող հեղուկ տարրը, այդ բնական զօրութեան օրէնքովը կ'ձգտի հեռանալ կեդրոնէն, կը մղուի դէպի գաւաթին յատակն և կ'ուռեցնէ կ'բարձրացնէ կողամասերն ա'յնքան որ կոնքի ձեւ կուտայ թաւալման մէջ եղող հեղուկին մակերեսին։ Այժմ այս տնտեսական և պարզ փորձը փոխադրենք մեր հողագնդին վրայ։ Յայտնի է թէ երկիրս իր նախնական վիճակին մէջ, թաւալական հզօր շարժումով օժտուած հրաշեկ լոյծ գունտ մ'էր, որ կ'դառնար միջոցին մէջ, աւելի հզօրաձիգ կեդրոնական գունտի մը շուրջը։ Իր այս շարժման մէջ, հասարակածին քով գտնուած կէտերն աւելի սաստիկ արագութեամբ կը դառնային քան իր գաղափարային առանցքին — Բեւեռին քով եղած կէտերը, որք նուազ ճամբայ ունէին կտրելու, և նուազ կեդրոնախոյս զօրութեամբ կ'ձգուէին քան հասարակածայինները։ Աստնկով հասարակածի կեդրոնախոյս առաւելութենէն կազմուած ուռեցումը, բնականաբար կազմուած պիտի ըլլար ի վնաս բեւեռային մասերուն, ուր տափակցում մը կամ աւելի ճի՛շդ՝ կոնքաձեւութիւն մը յառաջ պիտի գար, ճիշդ ինչպէս գաւաթ մը ջրի կամ թէյի փորձն ցոյց տուաւ, քանի որ երկիրս ալ թաւալական անըմբռնելի արագութեամբ դառնալով գաղափարային առանցքի մը վրայ, ինչպէս գաւաթին ջուրը դգալին շուրջ, իր բևեռային մասերը կ'ձգտին հեռանալ կեդրոնէն, կ'մղուին դէպ ի երեսը, և կ'աւելնան կ'պարպուին բեւեռէն աւելի հեռու եղած մասերուն վրայ կազմելով այսպէսով գոգուածք մը բեւեռին տեղւոյն բոլորտիքը։ Այս օրէնքով վստահաբար կարելի է ըսել թէ, հարաւային բեւեռն ալ միևնոյն կոնքաձեւութեամբ միայն կրնայ գոյութիւն ունենալ և ուշ կամ կանուխ պիտի տեսնենք որ աւելի խիզախ և նոր բեւեռախոյզներ պիտի հաստատեն մեր այս վարկածը, գաւաթ մը թէյով փորձուած։

«Կոռ»ին տարած յաղթութիւնը Եւրոպացւոց մէջ. — Շինական խոնարհ հիւղակներու մէջ բնակող մեր գիւղացւոց նիստ ու կացը կ'երեւայ թէ շատ մօտ է Եւրոպացիներին նիստ ու կացին, և նոյնիսկ սխալ չըլլար ըսել թէ քաղաքակրթութիւնը նոր բան մը չունի ընելիք բայց եթէ վերադարձ մ'ընել դէպ հո՛ն՝ ուրկէ ելած է, միայն թէ ազնուութեան շապիկը փոխած պիտի ըլլայ լուսամտութեան վերարկուին հետ։ Ըսել կ'ուզեմ թէ մարդկութեան իր օր աւուր առած քաղաքակրթիկ քայլերով կը ձգտի վերադառնալ դէպի Բնութիւն։ Չէ՞ք հաւատար. անոր հագած զարդարելիկ կօշիկներուն նայեցէք, կարգով շատանով են անոնք, որոց քմահաճոյ զանազան անուններ կուտայ, բայց իրականին մէջ, նախամարդուն ամէնէն տարաղամերձ գեղջուկին ակիրքէն ի վեր գործածած արեւխոն նմանութիւնն է ան քիչ մ'աւելի քաղաքակրթեալ ձեւով։ Սակայն աղէկ աւելին կայ. շատեր տեսած են անշուշտ ա'յն ձեռնափայտը, զոր գաւառացի գեղջուկն ինքն իր ձեռքով կ'պատրաստէ, բնաւ ձեռքէն պակաս չըներ և զոր կը կոչէ «կոռ»՝ փայտին մէկ ծայրը հովանոցի կոթերուն պէս ինքն իր վրայ կոռուած («կոր»ուած) ըլլալուն համար։ Երբեմն անտաշ հաստ մահակի մը չափ կոշտ ու անձեւ է ան, բայց շատ օրերուն ձեւ ունեցող և գեղեցիկ փայտէ շինուածներ ալ կան։ Ժամանակէ մ'ի վեր Եւրոպացիք, որք գաւառի մէջ կ'բնակին իրենց պաշտօնին կամ գործին բերումովը, անօրինակ սէր մը կ'ցուցնեն առ այս կոռը, և կ'երեւայ թէ մասնաւոր գուրգուրանօք է որ իրենց փափուկ ձեռներովը կ'բռնեն այդ կոշտ բիրին գլուխը, և պատիւ կը սեպեն իրենց նրբակերտ, ճաշակաւոր ցուպերուն տեղ այդ շինական, հովուական կամ տհարենեան գաւազանը կրելու, քայլ մ'աւելի՝ դէպ Բնութիւն յառաջանալու (?) մտքով։ Չգիտեմ որտեղէն ալ գտած, կարծես յատուկէն ապսպրած, ձեռք բերած ըլլան գեղջուկին կոռէն ամենահաստերն և ամենակոշտ տեսակները, որոցմով յաճախ շուկայէն կ'անցնին, Տոն Քիշոթեան ասպետի մը նման, և ըստ պատկերալից բացատրութեանն Ռուսահայոց՝ «մի առանձին բաւականութեամբ» պատմօն նետելով և փոխնիփոխ կրթնելով անոնց անթեք հաստկին վրայ։ Ի տես այդ կոտաւոր Եւրոպացի չըքէկներուն, որք իրենց շուրջ գտնուած իրերուն կամ ըստ իրենց ըմբռնումին ուշադրամիտ խաժամուժին բոլորովին անտարբեր՝ և ինքնամփոփ խոստեցութեամբ գրաւուն կ'անցնին, ժողովուրդը արմանքէ զարմանք կ'իյնայ և կ'փորձուի կասկածիլ թէ մի գուցէ Եւրոպացի նախորդներ ըլլան անոնք, կամ տեղական նախարարներու և հովիւներու հացն իրենց ձեռքէն առնելու եկած։ Աստնկ մեծ պատիւ այդ ամենակոշտ «կոռ»ին, իբրեւ որ Ամերիկեան է նախայղացումը՝ «կոռ» կրելու նորոյթին, և Ամերիկացիք ամէն բանի տարօրինակին համար մեծ սէր ու միտում մ'ունին։ Աւասիկ շահու նոր ասպարէզ մը ամէ՛ն անոնց համար որք կը գանգատին թէ շահու աղբիւրները պակսած են։ Չէ՞ք հաւատար որ, եթէ մէկը, կարենայ մ'ամբողջ «կոռ» տանէր Ամերիկա, փոխանակ իր սպանիական դղեակներու ոսկեղէն շէնքին, մէկ օրուան մէջ Ռոքֆէլլէրի մը հետ միևնոյն սեղանին վրայ ճաշելու չափ հարուստ կրնար ըլլալ, շահագործելով տարօրինասէր Ամերիկացիներին տոլարալից քսակը։ Աղէկ, աւէ յետոյ ա'ռէք ծախսեցէք ձեր «կոռ»երը, ձեր կոշտ, փայտեղէն «կոռ»երը, ժամանակ մը վերջ «անթիգա»ի կարգը պիտի անցնին։

Ծիածանին անունները. — Գուցէ, մինչեւ հիմա ո՛չ ոք մտքէն անցուցած է թէ ամպոտ երկնի կամարին վրայ կամարացող ծիրանի գօտին կրնայ ուրիշ անուններ ալ ունեցած ըլլալ՝ արդէն ունեցած ա'յն անուններէն զատ, որք թէեւ յայտնի և գործածական՝ բայց թարմութենէ ընկած են, անանկ որ արդի գրական աշխարհի բանաստեղծական բաժնին մէջ թափառումներ ընող մեր նոր քերթողները, հարկադրուած են ակամայ կառչիլ միայն միշտ միևնոյն հին ու մին մաշած բառերուն և բացատրութիւններուն, որք ոչ իրենց գրուածքին սովորական աննմանութիւնը կ'աւելցնեն, ոչ ալ նոր անմահութիւն կ'պարգեւեն։ Ուստի փափաքելով փոքրիկ ծառայութիւն մը մատուցանել այնպիսիներու, խոնարհաբար իրենց ուշադրութիւնը ու պապակած գրիչը կ'հրաւիրեմ բանաստեղծական մթնոլորտին ալ մէջը յաճախ իր գօտին կապելու կամ փռելու պէտք ունեցող ծիածանին անուններուն վրայ։ Գրական լեզուով «ծիածան»էն զատ կ'գործածենք նաեւ «ծիրանի գօտի» կամ ըստ Կարնեցոց «Աստուծոյ գօտի» և քիչ անգամ ալ «Աննապակ» անունները։ Բայց տեսէք թէ գաւառի մէջ, տարբեր տարբեր մթնոլորտի տակ ի՜նչքան անուններով մկրտուած է հայութեան երփներանգ աղեղը։ Բաւ՛ն քաղցէնի Վանեցին կ'գործածէ «Անանակ» բառը, Կաճեցին և Կառկառցին՝ «Աղօղնակ» կամ «Օղօղնակ» (=Աղեղ, Աղեղնակ հայութեան), Մոկացին՝ «Եղնակ» (=Եղանակերպ, Աղոտնիի [գաւակն.Եղանիկ] գոյներ ցոլացնող), Ոզիմեցին՝ «Օղօրմակ» (=Ողորմութեան նշանակ, Ողորմակ), Շատախեցին՝ ունի երկու բառ ծիածանի համար «Եղանակ» (=Եղանիկի գոյներ ունեցող) և մանաւանդ «Անձրեւահարս» յորջորջումը, որ գեղազանցապէս պատկերալից ու բանաստեղծական է։ Այս բոլոր անունները, ներամփոփ բայց պայծառ երեւակայութեամբ օժտուած գաւառացին ստեղծած է ըստ իր կրօնական ըմբռնումին և ըստ բնական պատկերին՝ անձրեւով լուացուած երկինքին ջինջ կամարին վրայ երեւցած այդ այնքան բնական օծեւորութեան երեւոյթին շուրջն և այդ անուններով ալ կ'ճանչնայ զայն մինչեւ հիմա։

Շանթահար կին մը Վանի մէջ. Ծերացած երիտասարդ. — Մարտի տարօրինակութիւնները լսած էինք ամէն տեղ և ամէն ատեն, բայց թէ Մայիսն ալ կրնայ ունենալ իր «ծաղկի ամիս»ին դերէն աւելի՝ «ծուռ» Մարտի մը դերը, քիչ անգամ լսուած իրողութիւններու կարգէն դասելու է։ Սակայն ստոյգն այս է որ մթնոլորտին մփակուտակ խաւերը, մեր հողածիններու անհրաւէր դիտողութեանց հետ բնաւ ուղիղ չհամեմատելուն՝ իրենց պաշտօնին միայն կ'ծառայեն։ Պղնձացած երկինքն անախընթաց յանկարծականութեամբ մը մէկէն պատեց պաշարեց, ծածկեց արեւն ու իր լոյսը, պղնձաձայն սոսկալի գոռում գոռումով մը պայթեցաւ, անակնկալի բերելով նոյն իսկ անոնք, որք րոպէ մը առաջ այնքան արեւափայլ տաքցող օդէն օգտուիլ ուզելով ծովի լոգանքի կ'դիմէին։ Սարսռազդեցիկ «ճլլթրոց» մը լսուեցաւ ահագին փայլակի մը բերնէն, և ամէն ոք ենթադրեց որ այդ կայծակը «ձայն մը պիտի տար» տեղէ մը, աղէտ մ'առթած պիտի ըլլար։ Եւ իրաւ ալ քիչ յետոյ սասւզուեցաւ որ յանկարծ ինկած էր քաղաքի կնոջ մը գլխուն։ Մով գացող մէկ երկու պարոններ որք քանի մը քայլ հեռու եղած էին շանթահար կնիկէն, պատմեցին թէ «կինը քանի մը սնոտկներու հետ, բայց անոնցմէ քիչ անջատ կ'քալէր դաշտի ճամբէն երբ յանկարծ երկինքն որոտաց և կայծակին «ճլլթրոց»ին հետ օձակերպ հրեղէն սեւին մը ինկաւ երկրի վրայ մեր աչքերը շլացնելով, և երբ աչքերնիս բացինք, քիչ անդին տեսանք փարատուող մուխին տակ շանթահար մնացած հեգ կնոջ դիակը»։

Անցեալներն ալ մարդուն մէկը ապլի իրիկուն բոլորովին սեւ մազերով պառկած և առաւօտուն մե՛ծ ապշութեամբ տեսած է որ ձմեռ մ'անցած է իր գանկին վրայ, գլխուն մազերն ամբողջ ձերմկած, մածուն դարձած են։ Մէկ գիշերուան մէջ ծերանա՛լ. «Մոնթէ—Քրիսդոյ»ի մէջ Տանկլար մը՝ գիտութենէն աւելի պիտի բացատրէր այս ստեղծուածը։ Ամէն բանի միակ և քաջարձակ ազդակն է Դրամ։

Ալքոլամոլութեան դէմ պայքարը. — Ամերիկեան Թավշանճեան էֆ.ի գեղեցիկ մտածումն և իր առաջարկած միջոցը թէեւ իրարու շատ ուղիղ չհամեմատին, բայց ո՛չ նուազ նպատակայարմար կրնան ըլլալ իրենց կարելիութեան սահմանին մէջ. վասն զի որքան ըմպող դասակարգը լրագրի կամ յօդուածի հետ գործ չունի և գրուածներն այս կարգիններուն մէջ «ձայն բարբառոյ յանապատի» են և կ'մնան, այլ կարելի չէ ժխտել որ անոնցմէ մեծ մաս մ'ալ զարգացածներ, կարդացողներ են և լրագրի ալ ընթերցող, հետեւաբար կարդացող խմանի մը ժուժկալացումը կամ ուղղութեան թափը կրնայ փոխանցական ըլլալ կարդացողներու և այս յարաբերական կամր տարափոխութեամբ պայքարն օր մը պիտի վայելէ իր բաղձալի յաղթանակին ալքոլամոլութեան վրայ։ Մեք ուրախութեամբ նկատած ենք և կ'աւետենք որ հոս, ի Վան արդէն զգալի բարեկրջում մը կայ 3 տարիէ ի վեր ալքոլամոլական նախկին վիճակին և այժմեանին մէջ։ Ինչպէս որ հարսնիքներու մէջ, ըստ մեծագոյն մասի, օղիի և գինիի սովորութիւնը վերցուած և վերցուելու ալ վրայ ըլլալէ զատ, սովորական արբեցութեան վայրերու մէջ ալ սակաւաթիւ են բազմոտողներ, որոց օր աւուր պակսելուն զօրաւոր պատճառ մ'է մանաւանդ կայս. բարեխնամ կառավարութեան բարերար անօրինութիւնը զոր անդլյաբար կ'գործադրեն հանրութեան հանգիստը պահպանող պաշտօնեաներ։

ՏԻԳՐԱՆ Ե. Ց. ՉԻԹՃԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՌՈՒՍԵՒՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ

ՄՈՒԳՏԷՆԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Բ.

Ճափոնցի զօրքերը կ'գոչէին «Եամատա՛, Եամատա՛. Օքա՛ Օքա՛, ուշադրութիւն ըրէ, թշնամին բարեկամին հետ մի շփոթեր, ահա կուգան կոր, եկա՛ն, կամաց, կամաց, դո՜ւք, դո՜ւք։»

Այսպէս, մինչ թշնամին անկարգօրէն և առանց զէնքի կ'նահանջէր, մեր զօրքերը կրկին ու կրկին հրացան կ'արձակէին անոր վրայ. Ռուսք առանց կօշիկի էին. քննութիւն մը կատարելով տեսայ թէ վիրաւորեալներն ընդհանրապէս իրենց վէրքն առած էին հրացան արձակելու համար ոտքի ելած ատենին, կամ թէ ցանկապատ մ'անցնելու միջոցին, այսինքն մէկ դիրքէն ուրիշ դիրք մ'առնելու պահուն. այս տեսակ վճռական վայրկեաններու մէջ զինուոր մը պէտք է կարող ըլլայ կարելի եղածին չափ փութով փոխել իր դիրքը, թող որ պատերազմի ատեն մեռնիլ կամ ողջ մնալ զինուորին ձեռքը չէ. եթէ մէկը պիտի մեռնի, կ'մեռնի, նոյն իսկ եթէ լերան մը ետեւ պահուըտի։ Ասիկա ճակատագրի խնդիր է։

Ճափոնական կորուստներն աննշան էին։ Վիրաւոր սպաներուն մէջ կ'գտնուէին գնդապետ մը, երկու հրամանատար, երկու տեղակալ և չորս դեր—տեղակալ։ Մեռան երկու դեր տեղակալ և մէկ վիրաբոյժ։

Յաջորդ օրը, Մարտ 2, հալածում և հալածում, յետոյ յանկարծ կանգ առինք Մադէյնօի առջեւ։ Մինչեւ գիշեր չկրցանք առնել այս դիրքը, որով ուրիշ նոր յարձակում մ'ալ գործեցինք։ Մութը կոխելուն պէս սկսաւ ձիւնել, տեսարանը շատ գեղեցիկ էր, կարծես նկարչական պատկեր մ'էր ան։ Արծաթազօծ և սպիտակ համանապատկեր մը տարածուած էր, և հոս հոն բոցեղէն լեզուներ կ'երկարէին։ Ճափոնական երկրորդ զօրագունդը հողագոյն համազգեստներով ու մախաղը կռնակնին, և երկար վերարկուներն օրօրելով կ'երթար։ Թևերնուն շուրջ սպիտակ դրօշը կ'պարզուէր. սպաները կ'երթային սուսերամերկ, առաջին գծին վրայէն. սուիններուն կայտառակ ճերմակ շողիւնը որոշապէս կ'տեսնուէր ձիւնին վրայ։ Ճափոնցի զինուորներն անվեհերութեամբ և ճիշդ նշանառութեամբ կրակ կ'արձակէին։ Թնդանօթք կ'փայլատակէին ձիւնի տարածութեան վրայ, ռումբերը կ'գոռային և ահեղի չքեղութեամբ կ'փայլէին. քանի՛ քանի արիւններ թափեցան ու ի՜նչ մարդիկ հովերուն հետ անցան գացին։ Ճափոնական այս բուռն յարձակման առջեւ, Ռուսք տեղի տուին ու ետ քաշուեցան. երկրորդ զօրագունդին հինգերորդ գումարտակն առաջ անցաւ և հասաւ թշնամիին նահանջի գծին վրայ։ Այս պահուն յառաջ եկաւ ա՛յնքան սոսկալի պատկեր մը որուն յիշատակը կ'ուզեմ ջնջել մտքիս մէջէն, բայց չեմ յաջողիր։

Այն պահուն որ ես հրամաններս կ'արձակէի, մեր գումարտակին զօրքերը 20 մեթր հեռուէն հրացան կ'արձակէին. այս յորդառատ կրակին տակ Ռուսերը գունդագունդ կ'իյնային, շատերն ալ իրենց մեռեալ կամ հոգեվարքի մէջ գտնուող ընկերներուն վրայէն կ'անցնէին։ Ո՛վ դուք, Ռուսեր, որ ձեր հայրենեաց համար մեռնելու եկած էք, գիտցէք որ Ճափոնցիներն ալ միևնոյն ուխտը կատարած են։ Ամբողջ գիշերը ձիւնին մէջ անցուցինք, յաջորդ օրը քիչ մը պաքսիմատ կերանք, ձիւնի ջուր խմեցինք և նորէն սկսանք հալածանքի, Ռուսի ստուերն անգամ չտեսանք։ Մարտ 4ին և 5ին՝ նոյնպէս։

Մարտ 6ը սակայն Մուգտէնի ճակատամարտներուն շարքին ամէնէն ահաւորը, վայրագ և արիւնալի օրն եղաւ։ Ռուսք Սանտէնհօէն մինչեւ Նէնկիոծօ գիծը գրաւած էին, իսկ Ճափոնցիք կ'գտնուէին Կիօրիմօի շուրջ, երր չորս մղոն հեռու Մուգտէնի կայարանէն։ Ռուսք կորովի դիմադրութիւն մը ըրին. յարձակում և հակայարձակում իրարու կ'յաջորդէին մոգական լապտերի պատկերներուն նման. հրացանով, ձեռնառումբով և սուինով կռուեցանք. նոյն իսկ կռուփ գործածեցինք։ Փողոցի հսկայական կռիւ մ'էր բռածնիս։ Մարտ 6ի կռիւները չեմ կարող գրիչով նկարագրել պէտք եղածին պէս, թէ՛ Ռուսք և թէ Ճափոնցիք հիանալի քաջութիւն և կորով ցոյց տուին։ Ռուսք որ Ճափոնցիներէն հինգ վեց անգամ բազմաթիւ էին, վրայէ վրայ այնքան յամառութեամբ կրակ կ'արձակէին, որ իրենցմէ ոմանք կ'մտնէին մինչեւ ճափոնական գիծերուն մէջ — անգամ մ'ալ չվերադառնալու համար սակայն։ Այս օրի Ռուսերը կը վերջերնին պահեստից նոր զօրքերուն, որոնք գիտեն թէ իրենցմէ կախում ունի Քուրոբադքինի և անոր բանակին ճակատագիրը։ Այս յամառ դիմադրութեան շնորհիւ Մարտ 6ին յաղթութիւնը Ռուսաց մնաց. բայց արժանի էին։ Ճափոնցի սպայ մը թելադրութեամբ յանձն առինք միևնոյն գիշերը յարձակումը վերսկսիլ։ Ճափոնցի զինուորներն իրենց սպաներուն դիմելով կ'խնդրէին որ զիրենք թոյլ տան և երթան իրենց դիակներով խրամները լեցնել, որպէս զի իրենց ետեւէն եկողները կարենան մինչեւ ամրութեանց գիծն յառաջանալ։ Զօրաց թնդանօթներն վրայ տպալից և զօրաց պատգամաւորութիւն մը ղրկուեցաւ կիսաբաժնի հրամանատարին, որ բռնաջնան վարանելէ վերջ արտօնութիւն տուաւ։ Այն ատեն մեր գումարտակին բոլոր պատերազմիկները միացան, իւրաքանչիւր զինուոր գաւաթ մը ջուր տուաւ և վերջին բաժանումն առաջ խմեց. Զօր. Դաչիմի գինիի շիշերը բանալով մէյ մէկ կաթիլ կաթեցուց իւրաքանչիւր զինուորի գաւաթին մէջ և ձեռքերնին թօթուեց։ Այնուհետեւ իր բաժակը բարձրացնելով ըսաւ. «Զինուորնե՛ր, այս գիշեր շատ բաներ չունիմ ձեզի ըսելիք. դուք շատ լաւ գիտէք ձեր ձեռնարկին դժուարութիւնն և յաջողութեան անորոշութիւնը։ Գիտէք նաեւ թէ գուցէ չկարենաք վերադառնալ և ձեր գլխէն անցածները պատմել. Աստուած ձեզ հետ ըլլայ. գնացէ՛ք, ինչ որ կրնաք՝ ըրէք»։

ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի (19)

ԺԻՒԼ ՎԵՌՆ

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՊՍԱԿՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԷՆ

ԾՓՈՒՆ ԿՂԶԻՆ

Զ.—ԱԿԱՄԱՅ ՀՐԱՒԻՐԵԱԼՆԵՐ

Իվէռնէս և Բէնչինա վերակացուին այս խանդավառ պարբերութիւններէն շատ յուզուեցան։ Իրենց միտքն անգամ չեկաւ թէ ասիկա խաբէութիւն մը կրնար ըլլալ։ Իսկ Ֆրասքօլէն իբրեւ խորհող մարդ, մտովի հարցուց թէ արդեօք տեղի կա՞ր լրջօրէն առնելու այս արկածը։ Այսու հանդերձ, այսքան արտասովոր կղզիի մը մէջ, իրերն ինչպէս տրամակարգ երեւոյթի մը ներքեւ չներկայանային։ Դիմեց Սէպաստիէն Զօրնի, որոշած էր աննմանաւոր չըլլալ։

—Ո՛չ, պարոն, գոչեց, մարդիկ աստնկ ձեռք չեն բերուիր, առանց իրենց հաւանութեան...։ Ձեզի դէմ բողոք պիտի բառնանք։

—Բողո՞ք... մինչդեռ պարտաւոր էիք շնորհակալ ըլլալ ինծ, ապերախտներ, պատասխանեց Ամերիկացին։

—Եւ հատուցում մը պիտի ստանանք, պարոն։

—Հատուցո՞ւմ... մինչդեռ ես ձեր յուսացածէն հարիւրապատիկ աւելի պիտի առաջարկեմ...

—Խնդիրն ի՞նչ բանի վրայ է, հարցուց գործնականն Ֆրասքօլէն։

Բէլլիգրըս Մընպար իր թղթապանակն առաւ, և մէջէն թերթ մը թուղթ հանեց Սթէնօլըրս—Այլընի զինանշանով։ Ցետոյ, արուեստագէտներուն ներկայացնելով, ըսաւ.

—Երբ ձեր չորս ստորագրութիւնները այս պայմանագրին ներքեւ դնէք, գործը կարգադրուած պիտի ըլլայ։

—Առանց կարդալու ստորագրե՞լ, պատասխանեց երկրորդ ջութակահարը. աշխարհ ոչ մէկ տեղ կ'ըլլայ։

—Սակայն զիջելու պատճառ պիտի չունենաք, կրկնեց Բէլլիգրըս Մընպար, քահքահ խնդալով։ Մենք կանոնաւոր կերպով կ'գործենք։ Յանձնառութիւն մ'է այս զոր Ընկերութիւնը կ'առաջարկէ ձեզ, այսօրուընէ սկսեալ միամեայ յանձնառութիւն մը, որուն առարկան է Սալօնի նուագածութիւն, ինչպէս կը տրամադրէին ձեր հիմնագիրները Ամերիկայի մէջ։ Տասներկու ամիսէն, Սթէնօլըրս Այլընս Մոալէն ծովածոցը պիտի վերադառնայ, ուր ժամանակին պիտի հասնիք...

—Մեր Սան—Տիէկոյի նուագահանդէսին համար, այնպէս չէ՞, գոչեց Սէպաստիէն Զօրն, Սան—Տիէկօ, ուր սուլելով պիտի ընդունին մեզ...

—Ո՛չ, պարոններ, հուռռաներով, հիփ հիփներով։ Երաժշտասէրներն իրենք զիրենք միշտ չափազանց բարեբախտ պիտի համարին որ ձեզի պէս արուեստագէտներ կը բարեհաճին լսելի ընել իրենց նուագածութիւնը... մինչեւ իսկ մէկ տարի յապաղումով։

Ոխ պահեցէ՛ք այսպիսի մարդու մը դէմ։

Ֆրասքօլէն թուղթն առաւ և ուշադրութեամբ կարդաց։

—Ի՞նչ երաշխաւորութիւն պիտի ունենանք, հարցուց։

—Սթէնօլըրս Այլընս Քօմփընիի երաշխաւորութիւնը, մեր կառավարչին՝ Սայրըս Պիքըրդաֆի ստորագրութեամբ։

—Եւ մեր թօշակներն այն գումարնե՞րէն պիտի ըլլան զոր նշանակուած կ'տեսնեմ պայմանագրին մէջ...

—Ճի՛շդ, այն է մէկ միլիոն ֆրանք։

—Չորսերնո՞ւս համար... գոչեց Բէնչինա։

—Իւրաքանչիւրիդ համար, պատասխանեց Բէլլիգրըս Մընպար ժպտելով, և դարձեալ այդ գումարը համեմատական չէ ձեր արժանիքին հետ, զոր ոչ մէկ բան կրնայ փոխարինել իր բուն արժէքով։

Խոստովանեցէք թէ դժուարին պիտի ըլլար աւելի հաճելի և ազնիւ ըլլալ։ Եւ սակայն, Սէպաստիէն Զօրն բողոքեց։ Ի՛նչ որ ալ ըլլար, չէր ուզեր ընդունիլ։ Կ'ուզէր Սան—Տիէկօ մեկնիլ, և Ֆրասքօլէն դժուարութեամբ յաջողեցաւ մեղմել անոր ցասումը։

Միւս կողմէ, վերակացուին առաջարկին հանդէպ, ներելի էր մինչեւ մէկ աստիճան կասկածիլ։ Մէկ տարուան յանձնառութիւն, արուեստագէտներէն իւրաքանչիւրին համար մէկ միլիոն ֆր. թօշակով, միթէ լո՞ւրջ բան մ'էր այս։ Շա'տ լուրջ, ինչպէս Ֆրասքօլէն կրցաւ ստուգել, երբ հարցուց.

—Այս թօշակներն ի՞նչպէս վճարելի են։

—Չորս մասով, պատասխանեց վերակացուն, և ահա առաջին եռամսեան...

Բէլլիգրըս Մընպար իր թղթապանակին մէջ խճողուած պանքատոմսերու կապոցներէն չորս ծրարներ դուրս հանեց իւրաքանչիւրը յիսուն հազար տոլարնոց, այն է երկու հարիւր յիսուն հազար ֆր., զոր յանձնեց Ֆրասքօլէնի և ընկերներուն։

Աւասիկ գործերը կարգադրելու եղանակ մը, ամերիկեան ձեւով։

Սակայն և այնպէս Սէպաստիէն Զօրն առաջինն մ'իսկ չյուզուեցաւ։ Բայց երբ, ինչպէս դժկամակութիւնն իր իրաւունքներն երբեք չէր կորսնցներ, չկրցաւ զսպել սա խորհրդածութիւնը.

—Այսու հանդերձ, քանի որ ձեր կղզիին մէջ իրերն այսքան սուղ են, եթէ կաղամբի ձագի մը համար 25 ֆր. վճարուի, անտարակոյս 100 ֆր. պիտի վճարուի զոյգ մը ձեռնոցի համար, և 500 ֆր. զոյգ մը կօշիկի համար...

—Ո՛հ, պարոն Զօրն, ընկերութիւնն այդպիսի չնչին բաներու առջեւ կանգ չառներ, գոչեց Բէլլիգրըս Մընպար, և կ'բաղձայ որ քառաձայն նուագախումբին արուեստագէտները, որչափ ատեն որ իր կղզիին մէջ մնան, ամէն ծախքերէ զերծ մնան։

Այս վեհանձն առաջարկներուն ինչպէս պատասխանել, եթէ ոչ ստորագրելով պայմանագիրը։ Եւ զայս ըրին Ֆրասքօլէն, Բէնչինա և Իվէռնէս։ Սէպաստիէն Զօրն դարձեալ մրմռաց թէ այս ամէնն անհեթեթ բան էր... Ողջմտութեան դէմ էր շրջուն կղզիի մը վրայ նաւել, վերջէն պիտի տեսնուի հետեւանքը։ Հուսկ ուրեմն ինքն ալ որոշեց ստորագրել սակայն։

Եւ, այս ձեւակերպութեան լրանալէն վերջ, եթէ Ֆրասքօլէն, Բէնչինա և Իվէռնէս չհամբուրեցին Բէլլիգրըս Մընպարի ձեռքը, գէթ սիրով սեղմեցին զայն։ Չորս ձեռքի սեղմումներ, իւրաքանչիւրը մէկ միլիո՜ն ֆրանքի։

Եւ ահա ինչպէս քառաձայն նուագախումբը նետուեցաւ անհաւատալի արկածի մը մէջ, և ի՛նչ պարագաներու ներքեւ իր անդամները դարձան Սթէնօլըրս Այլընսի ակամայ հրաւիրեալները։

Է.—ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀՐՈՒԱՆԴԱՆԸ

Սթէնօլըրս Այլընս մեղմիւ կ'սուրայ ջուրերուն վրայ Խաղաղական Ովկիանոսին, որ տարւոյն այդ եղանակին մէջ կ'արդարացնէ իր անունը։ Քսան և չորս ժամէ ի վեր այս խաղաղ փոխադրութեան վարժուած, Սէպաստիէն Զօրն ու իր ընկերներն այլ եւս չէին զգար թէ կ'նաւարկեն։ Որքա՛ն ալ զօրաւոր ըլլան իր հարիւրաւոր պտուտակները — իբրեւ տասն միլիոն ձիու ուժով, — հազիւ թեթեւ սարսուռ մը կ'տարածուէր մետաղեայ պատեանին մէջ։ Միլիառ Սիթի չի սարսիր իր խարսխին վրայ։ Մնաց որ ամենևին գոյութիւն չունի այն տատանումը, որուն կ'հպատակին պատերազմական նաւատորմերու ամէնէն հզօր զրահաւորները։ Բնակարաններուն մէջ չկայ ո՛չ սեղաններու ոչ ալ լամպարներու տատանում։ Բարիզի, Լոնտոնի և Նիւ—Եօրքի տուներն իսկ աւելի անսասան կերպով չեն հաստատուած իրենց հիմերուն վրայ։

Մաալէն ծովածոցին մէջ քանի մը շաբաթ խարիսխ նետելէ յետոյ, Սթէնօլըրս Այլընսի Նոտապլներուն Խորհուրդը, ընկերութեան նախագահին կողմէ ի նիստ հրաւիրուելով, տարեկան տեղափոխութեան հիմնագիրն որոշած էր։ Ծփուն կղզին նորէն պիտի երթար Արեւելեան — Խաղաղականի գլխաւոր արքիպեղագոսները, այդ առողջապահիկ մթնոլորտին մէջ, որ ա՛յնքան ճոխ է ոզոնի (օզօն) և խտացած, ելեքտրացած և գործօն հանգամանքներով օժտուած թթուածնի կողմէ, հանգամանքներ զոր իր վիճակին մէջ չունի թթուածինը։ Քանի որ ծփուն կղզին իր շարժումներուն ազատութիւնը կ'վայելէ, օգուտ քաղելով՝ ըստ կամս կ'երթայ դէպի արեւմուտք կամ դէպի արեւելք. եթէ ուզէ՝ ամերիկեան ծովեզերքին կ'մօտենայ, իսկ եթէ ուզէ՝ Ասիոյ արեւելեան եզերքները կ'այցելէ։ Սթէնօլըրս Այլընս իր ուզած տեղը կ'երթայ, զբօսական նաւարկութեան մը ամէն հաճոյքները վայելելու։ Եւ մինչեւ իսկ եթէ ուզէ Խաղաղական Ովկիանոսը լքանել և Հնդկական կամ Ատլանտեան ովկիանոս անցնիլ, Հօրն հրուանդանը կամ Բարեյուսոյ գլուխը դառնալ, իրեն կ'բաւէ այդ ուղղութիւնը բռնել, և համոզուեցէք որ ո՛չ հոսանքները, ո՛չ ալ փոթորիկները կրնան արգիլել զայն՝ իր նպատակին հասնելէ։

Բայց բնաւ խնդիր չկայ այդ հեռաւոր ծովերուն մէջ նետուելու, ուր Խաղաղականի Փոհարը պիտի չկրնար գտնել ինչ որ այդ Ովկիանոսն իրեն կ'ընծայէ՝ իր կղզեխումբերուն անվերջանալի շարքերուն մէջտեղը։ Այնքան ընդարձակ ասպարէզ մ'է այն որ կրնայ բաւել բազմապատիկ ուղեգիծերու։

Ծփուն կղզին կրնայ ման գալ ովկիանոսին վրայ, մէկ արքիպեղագոսէն միւսը։ Եթէ չէ օժտուած անասուններու յատուկ ա՛յն բնազդով, կողմնաճանաչութեան (օրիանթասիոն) ա՛յն վեցերորդ զգայարանքով որ զանոնք կ'վարէ ո՛ւր որ իրենց պէտքերը կ'կոչեն զիրենք, վստահելի ձեռքով մը կ'առաջնորդուէր սակայն, երկարօրէն վիճաբանուած և միաձայնութեամբ ընդունուած հիմնագիր մը համեմատ։ Այս կէտին վրայ ցարդ ո և է անհամաձայնութիւն չէր ծագած Ձախակողմեան և Աջակողմեան բնակիչներուն միջեւ։ Եւ, այս պահուս, տրուած որոշման մը համաձայն, կ'ընթանար դէպ ի արեւմուտք, Սանտուիչ կղզիներու արքիպեղագոսը։ Իբր 1,200 փարսախի այս հեռաւորութիւնը, որ նոյն արքիպեղագոսը կ'բաժնէր ա՛յն տեղէն ուրկէ նուագախումբը մտաւ ծփուն կղզին, Սթէնօլըրս Այլընս մէկ ամիսէն պիտի կտրէ՝ չափաւոր արագընթացութեամբ մը, և դադար պիտի առնէ այդ արքիպեղագոսին մէջ մինչեւ ա՛յն օրն երբ սիրած ուզէ երթալ միանալ հարաւային կիսագունտին ուրիշ մէկ արքիպեղագոսին։

Թարգ. Բ. Մ. ՓՕՉԱՃԵԱՆ (Շար.)

Հրաման չէ որ կուտամ ձեզ, ընկերներ, այլ միայն սա յոյսն ունիմ թէ ձեր կարօտ վի հաստատամտութիւնն յաջողութեան պսակն յառաջ պիտի բերէ։ Մնա՛ք բարով, երթաք բարո՛վ։ Կեցցէ՛ Միքատօն, կեցցէ՛ Միքատօն կեցցէ Միքատօն։»

Անոնք որ մեզ հետ էին կարգ գալ, Թախանձագին կ'խնդրէին որ իրենց ալ գործ մը յանձնուի, որպէսզի կարենան օժանդակութիւն մ'ընել խաղաղութեան ժամանակ հանգստօրէն իրենց գործով զբաղող այս ճապոնցիները մեկ մեկ հերոսներ դարձած էին. արտաքոյ կարգի պատիւ մ'է, և նաև չափ մեծ պատասխանատուութիւն մը կայ այն անձին համար որ այս տեսակ հերոսներ դէպ ի վերջին և մահ կ'առաջնորդէ։ Հերոսներ որոնց ըով տարիքով պզտիկ եղբայր մ'եմ, որ փորձառութեամբ՝ տղեկ մը միայն։ Բաժանման պահը շատ յուզիչ եղաւ. «Հօմպէ՛ք, եօթն եղբայրներս երեք ... մէջ, երբ ես մեռնիմ առ այդ դրամն և պատերազմի համար հանգստականութիւն կատարէք պաշտօնատարին դրկէ.խօսք կուտա՞ս։» «Ահա ասոնք վերջին բառերս են. Օքա՛, սիրոյս համար մի՛ մոռնար զանոնք։» «Մնաս բարով, Դօրի՛, Շօքօնչար մէջ նորէն կ'տեսնուինք...։» (Շօքօնչա այն տաճարն է ուր կ'բնակին հայրենեաց համար մեռած մարդոց ոգիները։) Անհաւատալի այս հատակտոր խօսակցութիւնները կ'իմանամ, այն պահուն որ կ'շրջիմ հոս հոն, սպասելով յառաջխաղացման նշանին։ Այս պայքարը մտածել կուտայ ինձ։ Պատերազմի սկիզբէն ի վեր ականատես եղած եմ գրեթէ բոլոր կարևոր գործողութեանց, բայց այս պահուն նորէն կ'խորհիմ թէ իմ ամենէն աւելի փորձառու և հաւատարիմ հերոսներս ականերև կորսնցնելու պիտի առաջնորդեմ։ Վաղը, այս ժամանակ, թերևս մեռած պիտի ըլլամ. կ'ուզէի որ այդպէս ըլլար. արեան տուրքը վճարելու ժամանակն հասա՞ծ է արդէօք. անշուշտ մեր հայրենիքն ուրիշ արժանաւոր զաւակներ ունի, որով առանց ցաւի պիտի երթամ մեռնիլ, ազգիս ու Միքատօյին համար։

Կէս գիշերին մեր զօրքերն իրենց ձմեռնային վերարկուները հանեցին. սպաները թաւսերամերկ, և զօրքերն սուիններն անկած՝ կ'յառաջանային։ Մեր զօրաց շարքերուն միջև ձեռնտուութ արձակող մարդիկ ալ ունէինք։ Երբ բաւական յառաջացանք, յանկարծ աւելի գոռումով մը յարձակեցանք ռուսական ամրութեան վրայ։ Չեմ գիտեր թէ անկէ յետոյ ի՛նչ եղաւ։ Մեզմէ քանի՞ հոգի ողջ մնալով ետ դարձաւ. քիչերը, շատ քիչերը։ Իսկ ամրութիւնը. նորէն անմի՞ա մնաց։ Այն պահուն որ ետ կ'քաշուէինք, թշնամին նախայարձակում մ'ըրաւ մեր վրայ. ռուս սպան վարպետ մէկն էր. բայց ռուսական հակայարձակում մը ետ մղելէն աւելի ծիծաղելիօրէն դիւրին բան չկայ։

Ցաջորդ օրը՝ Մարտ 7, կացութիւնն անփոփոխ մնաց, միայն Ռուսերը վհատութեան պզտիկ նշաններ սկսան ցոյց տալ։ Մարտ 8ին Ռուսք ձեռք առին իրենց սովրական շարժումը «դէպ ի հիւսիս յառաջանալով։» Անմիջապէս առիթէն օգուտ քաղեցինք և նոր յարձակում մը գործեցինք, ահագին սպանութիւններէ և մեծ թուով գերի բռնելէ վերջ։ Անկէ վերջ Կուրոբադքինի բանակը դէպ ի Մուգտէն նահանջեց։ Սոյն գիշերը կեցած տեղերնիս քնացանք։ Մարտ 9ին թշնամին վանեցինք Դէզէքիքօէն (Մուգտէնի հիւսիս արևմտեան կողմէն երեք մղոն հեռու) անկէ ալ յառաջացանք մինչև Դէյանքաչի և հոն բանակեղ ճամբուեցինք։

Մարտ 10րորդ օրը Մուգտէնի ճակատամարտին ամենէն երանաբեր օրն եղաւ։ Ամբողջ կէս օրուան թոյլ հրացանաձգութենէ մը վերջ մեր զօրագունդը հրաման ստացաւ գրաւել Դահշիրդուն, զոր Ռուսք բռնած էին։ Այս յարձակման պահուն իմ գումարտակս առաջին գծին վրայ կ'գտնուէր։ Երբ յարձակումն սկսաւ, ռումբերն ու գնդակներն այնքան սաստկութեամբ կ'տեղային որ բնական երեւոյթ մը սկսանք նկատել զանոնք, ինչպէս է անձրևը կամ կարկուտը։ Մէկ քանի հոգի կորսնցուցինք, մինչև որ ռուսական ամրութեանց գծին 200 մեդր մօտեցանք։ Այս վճռական վայրկեանին մեր սպաներն այլ ևս հրաման չէին արձակեր, այլ զօրքերը կը հետեւէին իրենց սպաներուն շարժմանց։

Երբ վերջապէս յաջողեցանք մտնել գիւղին մէջ, դէմս ելան չինարէն խօսող մարդիկ, որք բարեւելով «դո՛ի, շնորհակալ ենք» կ'գոչէին։ Ցետոյ մեզի բերին շաքար, վոդքա, ևն. «չինքու., չինքու, հեցցէ՛ հեցցէ՛» ըսելով։

Այս յաղթութիւնն ալ տանելէ վերջ ճակատական պահեստները մեզ միացան և սկսանք յառաջ խաղալ դէպի Մուգտէնի կայարանը։ Լայնատարած դաշտերուն վրայէն կ'ընթանայինք. մեր առջևէն կ'նահանջէին ռուսական վերջապահները։ Նոյն իսկ այս միջոցին հրացանաձգութիւնը կը շարունակուէր. փախչող Ռուսերն այս կամ այն անկիւնէն գնդակ կ'արձակէին։

Իրիկուան ժամը 7ին Մուգտէնի կայարանը մտնել յաջողեցանք. Ռուսերն աճապարանօք ամէն բան թողած գացած էին. հալիսքի, օղի, չամպանեա, վօթքա, ռոմ, ևն., ևն., բոլոր այս ըմպելիները, որք Եւրոպերէն վերջ ամենէն կենսական բաներն են ռուս զօրաց համար, ցիր ու ցան սփռուած էին։ Պատրաստ չոկուած ամանները կային, բայց կոչնականներն ուտելու ժամանակ չունեցած փախեր էին. մեր անօթի զօրաց համար որքա՛ն փորձիչ էր այս տեսարանը։ Բայց Ռուսերուն կերակուրին կարելի չէր վստահիլ, անոնք հորերուն մէջ ալ դեղ և. աւտներուն ամբարն վարակ լեցուցած էին. ինչպէ՞ս վստահիլ սա չօքօլայի տուփին որ այնքան կ'հրապուրէր զմեզ. կարելի չէ՞ր որ Ռուսք թունաւորած ըլլային զայն...։ (The Times.)

ՎԵՐՋ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ.—Թայմզ իր Յուլիս 17ի խմբագրականին մէջ կ'գրէ. — Այս տաւսատ աննպաստ տեղեկութիւն մը ստացանք հաշտութեան բանակցութեանց մասին։ Թղթակից մը, որ սովորաբար լաւատեղեակ և վաւերական լուրեր կ'հաղորդէ, տեսակցեր է հաշտութեան բանակցութեանց մէջ կարևոր դեր ունեցող «գործարատեան պաշտօնատար»ի մը հետ, որ յայտարարեր է թէ հաշտութեան կնքումը հեռաւոր խնդիր մ'է։ Այս փոփոխութեան պատճառը զարմանալի է. կ'ըսուի թէ Սախալինի գրաւումը աննպաստ տպաւորութիւն ըրեր է Բերլինի և Պետերսպուրգի «բարձր շրջանակներուն» մէջ։ Քանի որ Ռուսիա բարեհաճած էր բանակցութեան մտնել, Ճափոնցիներուն այս արարքն անվայել կ'համարին Ռուսք, և Ճափոնցիները պատժելու համար հաշտութեան մասին դժուարութիւններ պիտի յարուցանեն։ Բայց առնւ ենք թէ ի՛նչ է խնդիրը։ Ռուսիա զինադադար խնդրեց և Ճափոն մերժեց։ Ճափոնի մերժումին բնական հետեւութիւնն այն է որ ինքը մտադիր է զինուորական գործողութիւնները յառաջ տանիլ, մինչև որ իր փափաքած պայմաններով հաշտութիւն գոյանայ։ Ճափոն, իբր պատերազմիկ տէրութիւն, իր իրաւունքին մէջն է այսպէս ընելով. իր հպատակներուն հանդէպ ալ այդ պարտականութիւնն ունի արդէն։ Եթէ պէտք տեսնէր ուրիշ ընթացքի մը հետեւելու, այն ատեն կ'ընդունէր Ռուսիոյ առաջարկը՝ զինադադար կնքելու համար։ Տրուած պայմաններուն մէջ Ճափոնի ընթացքը «անվայել» նկատելը շատ սխալ գաղափար մ'ունենալ կ'նշանակէ Ճափոնի իրաւանց և դիրքին վրայ. դուցէ այս գաղափարը յետին միտքերը է սա հին համոզումին թէ Ճափոն Ռուսիոյ ստորադասեալն է։

Հաշտութեան կնքման ուրիշ աննպաստ պարագայ մ'ալ սա է թէ ռուս պատուիրակները լիազօր իշխանութիւն չունին բանակցութիւններն ընդ կամս կատարելու, այլ ամէն կարևոր խնդիր պարտաւոր են ներկայացնել Զարին հաւանութեան։ Ճափոն գոհ չէ այս կարգադրութենէն, որովհետև այն պահուն որ անիկա հաւանեցաւ հաշտութեան ժողովին մասնակցիլ, պնդեց որ երկու կողմի պատուիրակները պէտք է լիազօր իշխանութիւն ունենան։ Ճափոն ինչպէս դադրեցնէ զինուորական գործողութիւնները, և իր յաղթութեան պտուղները քաղելէ ինչպէս հրաժարի, այն պահուն որ անվերջանալի բանակցութիւնք տեղի կ'ունենան։ Ճափոնցիք իրաւունք ունին շատ ականջ չկախելու պարտեալ թշնամին սա խօսքերուն թէ «անվայել» ընթացքի մէջ կ'գտնուին։ Անոնք կ'շարունակեն յառաջ խաղալ Սախալինի մէջ. արդէն գրաւեցին կղզիին ամբողջ հարաւակողմը, և կ'ըսուի թէ ճափոնական մարտանաւեր երևցեր են նաև կղզիին հիւսիսակողմը։

ԲԵՏԵՐՍԲՈՒՐԿԻ ՀԱՃՈՅՔՆԵՐԸ.—Մաթընի Թղթակիցը՝ Մ. Կասցօն Լըրու, այս վերնագրով հետևեալ հետաքրքրական լուրերը կ'հաղորդէ Բեդերսպուրկէն։ Մ. Լըրու նախ Մեծ դուքսերուն զբաղումներն ու ժամանցները կ'նկարագրէ.—

«Մեծ Դուքս Քօնստանդին Քօնստանդինովիչ, որ գրագէտ մ'է, բանաստեղծութիւններ և թատերգութիւններ կ'հեղինակէ։ Անտրէ Վլատիմիրովիչ, Մեծ դուքս Վլատիմիրի կրտսեր որդին, իր Բէգը կ'պատրաստէ, որով պիտի կարենայ իր այցաքարտին տակ գրել «Զինուորական Իրաւագէտ»։ — Բեզեր Նիքօլայէվիչ նաւատորմի վրայ գիրքեր կ'հեղինակէ։ Օլտէնպուրկի ՄեծԴուքսը ճամբորդութեամբ կ'զբօսնու։ Մեծ Դքսուհի Օլկա կայսեր քոյրը, ջրանկար պատկերներ կ'ընէ։ Մեծ դուքս Միխայէլ, կայսեր եղբայրը, Կաչինայի դարաստանին մէջ նեղ գիծով երկաթուղիի մը հետ կ'զբօսնու, և զինուորական երկաթուղիներու մասին Խիլքով իշխանէն աւելի հմուտ է։»

⁂ «Իմացա՞ք 20,000 դիտակին պատմութիւնը։ Ռուսական ճշմարիտ պատմութիւն մը։ Մանչուրիոյ ռուս սպաներուն համար 20,000 դիտակ ղրկուեցաւ. բայց ռազմադաշտին վրայ սպայք զարմանօք տեսան որ այդ հեռադիտակները պարզ ապակիէ պատրաստուած էին։ Հիմա Խապարովքի և Սիպերեան երկաթուղւոյն վրայ գտնուող գիւղերուն տղաքները կը խաղան այս դիտակներով։ Սուտ գիններով ծախուեցան այս 20,000 հեռադիտակները տղայոց նուէր տրուեցան։ Կ'ըսեն թէ Մեծ Դուքս Սերգիոս ծախու առած է այս դիտակները բանակին համար։»

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ.—Թայմզի պերլինեան Թղթակիցն Յուլիս 16 թուով կը հեռագրէ.—Ինչպէս գերման թերթերը կ'ծանուցանեն, Ֆրանսայի «Մէջ» և «Ֆրանսական դիւանագիտութեան վրայ» իշխան Պիւլովի տարած փառաւոր յաղթութեան գոհունակութիւն յայտնելու համար, Վիլհէլմ Բ. այս պահուս իր մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ ըրած է գերման վարչապետը։ Երբ անցեալ շաբաթ իշխան Պիւլով Սուինեմիւնտէ գնաց կայսեր հաղորդելու թէ ֆրանքօգերման բանակցութիւնք յաջող ելքի մը յանգած են, և ֆրանսական կառավարութիւնն հաւանած է մասնակցիլ Մարոքի գեսպանաժողովին, Ն. Վեհափառութիւն կը գտնուէր իր զբօսանաւին մէջ։ Անմիջապէս որ իշխան Պիւլով հասաւ, Վիլհէլմ Բ. հրաման ըրաւ որ զբօսանաւը դրօշազարդեն. բոլոր սպաները, կայսեր հետևորդներուն հետ զգեստաւորուած և առաջնորդութեամբ Վիլհէլմ Բ.ի, զբօսանաւուն սանդուղներուն վրայէն ընդունեցին գերման վարչապետը։ Այնուհետեւ կայսրը հրամայեց երեք անգամ որոտընդոստ ծափահարութիւն կատարել. իշխան Պիւլով շատ ազդուեր է այս անօրինակ յարգանքէն։ Այս տեսակ անցքի մը քով Բրեզդի անգլեւֆրանսական խրախճանութիւնները կ'կորսնցնեն իրենց կարևորութիւնը։ Այս պզտիկ ցոյցին բուն պատճառն ինչ որ ալ ըլլայ, եթէ ոչ զարմանալի, գոնէ հետաքրքրական է գիտել թէ որ հիմա ամէն ոք կ'ընդունի թէ ֆրանքօգերման յարաբերութիւնք շատ վտանգաւոր կացութեան մը հասան միջոց մը։ Կ'ըսուի թէ եւրոպական ընդհանուր արիւնահեղութեան մը առաջքն առնուեցաւ գերման կառավարութեան ոչ միայն ճարտարամտութեան այլև հաստատակամութեան շնորհիւ։ Տանժերին մէկ շաբաթ առաջ Պերլինի մէջ ընկերվարականներն ի նպաստ խաղաղութեան ցոյց մ'ըրին, որ ծաղրուեցաւ սակայն և ըսուեցաւ թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը եղեռնական չէ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան գործերուն։ Քրէսյ Ձայթունկ այսօր կ'գրէ. «Ձենք կարծեր որ մեր կառավարութեան ցոյց տուած սէրը՝ հաշտութեան համար, կ'նմանի Միջազգային Ընկերվարականներու խաղաղութեան հիմնագրին։ Իրողութիւնն այն է որ Մարոքի խնդրոյն մէջ այնքան նկատողութեան չառնուեցաւ խաղաղութիւնը, որքան անգլեւֆրանսական համաձայնութիւնը, որ Մատրիտի պայմանագրին կ'հակառակէր։ Դաշնագրական իրաւանց այս բռնաբարումը չթոյլատրելու համար դիւանագիտական բանակցութեանց դիմել պէտք եղաւ։ Եթէ այս բանակցութիւնք չյաջողէին, անտարակոյս պատերազմ պիտի ծագէր։» Այս տեսակ յայտարարութիւններով Գերմանացիք կ'ուզեն հասկցնել Ֆրանսայի թէ որքա՞ն ծանր վտանգէ մը մազապուր ազատեցաւ, և թէ հետևաբար, որքա՛ն երախտապարտ պէտք է ըլլայ Գերմանիոյ ցոյց տուած չափաւորութեան համար։

⁂ Մ. Բոլ Տէրուլէտ ֆրանքօգերման մերձեցման վրայ խօսելով, ըսաւ գերմանացիի մը թէ այս տեսակ պատահականութիւն մը ուրախութեամբ պիտի ընդունուի Գերմանիոյ մէջ։ Գերմանիա ցամաքի վրայ գերակշիռ զօրութիւնն է, ինչպէս Անգլիա ծովու վրայ։ Եթէ Ֆրանսա բաժնուի Անգլիայէն և միանայ Գերմանիոյ, այն ատեն ֆրանսական նաւատորմին օժանդակութեամբ և ֆրանսական գաղթային հրապարակներուն մէջ մանելով Գերմանիա պիտի տիրանայ այն ծովային գերակշռութեան, որուն այնքան կ'բաղձայ։

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՈՒԹԻՒՆՔ.—Թայմզի մասնաւոր Թղթակիցը Պրէստէն կ'հեռագրէ Յուլիս 16 թուով.— Երէկ Քօմնօ-Լըբի հրամանատարն ու սպաներն ընդունեցին Ժօրէկիպէրի ֆրանս. մարտանաւին և ուրիշ ֆրանս. մարտանաւերու սպաները։ Անգլ. մարտանաւը դրօշներով և ծաղիկներով զարդարուած էր, և կանանց նկարագեղ հանդերձներն ու ծովային և ցամաքային սպայից համազգեստները հրապուրիչ տեսարան մը կը պարզէին։ Ֆրանսացի հիւրերուն մեկնած պահուն երաժշտախումբը նուագեց անգլերէն երգ մը, զոր Ֆրանսացի սպաները մեծ հաճոյքով մաիկ ըրին, որովհետև ֆրանսերէն երգի մը շատ կ'նմանէր։ Այնուհետև Ֆրանսացի այցելուները գացին Վէլտերժեր մարտանաւը, ուր ծովակալ Գրիճմէն խիստ չքեղ ընդունելութիւն մը սարքած էր, ի ներկայութեան 800 տիկնանց և պարոնաց։ Անգլեւֆրանսական խրախճանութեանց շարքը կարծես լրացնելու համար Առեւտրական Սենեակն ալ երէկ գիշեր մեծ պարահանդէս մը տուաւ.

⁂ Թայմզի Բարիզեան Թղթակիցն ալ հետեւեալը կ'հեռագրէ.—Ֆրանսայի պաշտօնական մարմիններն որք Բարիզի մէջ ծանօթացած էին Անգլիացի սպաներուն, Լօնտոնի զօրահանդէսին և Էլիզէի պալատան հացկերոյթին առթիւ, իրենց մտերմական տեսակցութիւնները կ'շարունակեն, Ամէնէն աւելի Յուլիս 16ի օրը կարելի է անուանել «անգլեւֆրանսական օրը։» Ծովային նախարարին տուած հացկերոյթէն վերջ Բարիզի քաղաքապետարանին մէջ ալ ճաշ մը տրուեցաւ և այդ առթիւ նախագահ Մ. Բոլ Պրուս բանախօսութիւն մ'ընելով ի մէջ այլոց հետեւեալն ըսաւ. «...Եւ հիմա դուք կուգաք մեզ այցելել, դուք որ ձեր հայրենեաց պաշտպաններն էք, նաւազներն էք տորմիղի մը որ առնոք Անգլիոյ պարիսպները անուանուած էր, այլ հիմա երկաթեայ գօտին եղած է, անխոցելի և յաղթական, և որուն պաշտպանութեան տակ կ'բարգաւաճէ աշխարհի վաճառականութեան սիրտը։ Բարիզցիք նման այն մարդոց, որք՛ իրենց կեանքը ծովու վրայ կ'անցընեն, ունին սիրտ մ'որ ուղիղ է, բայց միանգամայն դիւրազգած, այլ և անկեղծ ու յարատև բարեկամութիւն մը անուցանելու կարող։» Տով. Մէյ պատասխանելով ըսաւ թէ «Իմ բոլոր սպաներս ձեր հոյակապ քաղաքին վրայ հիացած են։ Ֆրանսական ազգն իր ցոյց տուած հիւրասիրութեամբ խորապէս յուզեց զմեզ, այնպէս որ «սիրալիր համաձայնութիւնը» այսօր գոյութիւն ունի ո՛չ միայն երկու տորմիղներուն, այլ և երկու ազգաց միջև։ Կ'յուսամ որ քանի տարիներն անցնին, այս սիրալիր զգացումներն ալ պիտի սերտանան։» Այս խօսքերը մեծ տպաւորութիւն յառաջ բերին և երկարատև ծափահարութեանց արժանացան։

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՇՈՎԱԿԱԼՆ Ի ԲԱՐԻԶ.— Վարչապետս Մ. Ռուվիէ հանդիսական հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Ատլանտեանի անգլիական նաւատորմի սպաներուն ու ծովակալ Մէյի, Արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ։ Վարչապետին աջ կողմը նստած էին Տիկին Մէյ, և Դատական նախարար Մ. Շօմիէ. իսկ ձախ կողմը նստած էին Տիկին Թօմսըն և դեր-ծովակալ Մէյ։ Տիկին Ռուվիէի աջ կողմը նստած էին Բարիզի անգլիական դեսպան Սըր Ֆրէնսիս Պէրդի և Տիկին Մարքս, իսկ ձախ կողմը նստած էին Մր. Տոմէ և Տիկին Սիմընս։ Ատլանտեանի անգլիական նաւատորմին հրամանատար դեր-ծովակալ Սըր Ուիլեըմ Մէյ հետևեալ նամակն ուղղեց Ծովային նախարար Մ. Կաստօն Թօմսընի, Յուլիս 16 թուով.—«Տէր նախարար, այսօր Բարիզէ և վաղը Պրեստէ մեկնելէ առաջ կ'ուզեմ իմ սպաներուս և նաւազներուս կողմէ շնորհակալութիւն յայտնել այն սիրալիր ու համակրական ընդունելութեան համար զոր ցոյց տուիք մեզ, մեր Բարիզ գտնուած միջոցին։ Կը հաւատամ ձեզ թէ մեծ հաճոյք մ'է մեզ համար որ բախտն ունեցանք տեսնելու գեղեցիկ Ֆրանսան, և եղբայրակցեցանք ո՛չ միայն մեր ընկերներուն՝ Ֆրա՛նսացի նաւազներուն հետ, այլ ամբողջ Ֆրանսացիւոց հետ։ Մեզ հանդէպ ցոյց տրուած բարեկամութիւնը կ'ապացուցանէ թէ Ֆրանսայի ու Մեծն Բրիտանիոյ համաձայնութիւնն իրական բան մ'է, և կ'յուսամ որ երկու երկիրներուն միջև գոյութիւն ունեցող բարեկամական այս զգացումները օր ըստ օրէ պիտի աւելնան։ Ոչ դիւանագէտ ոչ ալ քաղաքական անձնաւորութիւն մ'եմ, բայց երբ նաւազ վստահ եմ թէ երկու ազգերուն շահերը նոյնն են, և կ'զգամ որ այժմ երկու երկիրներուն միջև գոյութիւն ունեցող սիրալիր համաձայնութիւնը մշտատեւ ըլլայ։ Շատ ուրախ պիտի ըլլամ, եթէ անգլիական նաւազներուն այցելութիւնը ամրացնէ բարեկամական այս կապը։ Տէր նախարար, անգամ մ'եւս խորապէս շնորհակալութիւն կ'յայտնեմ ձեզ, ձեր բարեկամութեան ու այն չքեղ ընդունելութեան համար զոր ֆրանսական ազգը ցոյց տուաւ անգլիական նաւատորմին։ Ընդունեցէք, Տէր նախարար, խորին ակնածանացս հաւաստիքը։»

ԱՆԳԼ. ԲԱՆԱԿԻՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ.—Թանի Լոնտոնեան Թղթակիցը կը գրէ.—Բաւական զարմացում պատճառած էր Մր. Արնոլտ Ֆորստըրի կամաւոր զօրաց պետերուն ուղղած շրջաբերականը։ Զարմացում պատճառեց նաև թէ Մր. Մաք Գրէյի Երեսփ. ժողովոյ մէջ ուղղած հարցադրումով՝ կառավարական մեծամասնութիւնն իջաւ մինչև 26 ձայնի։ Պարտաւորիչ զինուորական ծառայութեան պաշտպաններէն մէկն հետեւեալ կերպով կ'յայտնէ ինձ իր կարծիքը.— Կամաւորներու կազմած գունդերն անտարակոյս վճռելի են զինուորական տեսակէտով. կամաւորներու գունդերուն մէջ շատ անարժէք մարդիկ կան, և կամաւոր զինուոր գրուողներն առիթ կ'ունենան ամեն կերպով հայրենասիրութիւն ցոյց տալու։ Մանաւանդ սպաներուն մէջ շատ կարևոր տարրեր կ'գտնուին, բայց անոնք ալ զօրագունդերու մէջ անկարողութեան կը մատնուին։ Ի փոխարէն, 250,000 հոգինոց Մարմին մը բաւական մեծ ոյժ մը կ'ներկայացնէ ընդրութեանց մէջ։ Անգլ. ժողովուրդը կ'սիրէ կամաւոր զինուորութեան դրութիւնը, եւ կ'հեռանայ զինուորագրութեան դրութենէն։ «Հիացէ՛ք, բայց մի՛ դպչիք անոր։» Պատերազմական նախարարը ծանր սխալ մը գործած եղաւ, մտաց վէրքին վրայ դնելով. Իբր պատերազմական նախարար, պարտաւոր էր անտարակոյս գիտնալ թէ գաղթային կամ պաշտպանողական պատերազմի մը մէջ ո՛րքան առաջ եւ կարող զինուոր կարելի էր տրամադրելի ունենալ։ Բայց Անգլիացի հայրենասէրները վշտացան աւելի։» Կ'տեսնուի թէ մեծամասնութեան կարծիքն Ազգային պաշտպանութեան ընկերակցութեան կարծիքէն տարբեր է։ Բայց պարտաւորիչ զինուորագրութեան գաղափարը կ'տարածուի, ինչպէս Լորտ Ռոպէրտս ալ թէ՛ Լորտերու Ժողովին մէջ և թէ ուրիշ տեղեր արտասանած ճառերով պաշտպանեց այս գաղափարը։ Բայց պարտաւորիչ զինուորագրութեան գաղափարին պաշտպաններուն կ'հակառակին թէ՛ կառավարութիւնը, թէ՛ հանրային կարծիքն և թէ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը։ Ձեռնհաս անկողմնակալ անձնաւորութիւն մը ըսաւ ինձ թէ ժողովուրդ մը ա՛յն ատեն միայն հարկ կ'զգայ պարտաւորիչ զինուորագրութեան, երբ յարձակում ըլլայ իր վրայ, մինչ Անգլիացիք այսպիսի հաւանականութիւն մը չեն տեսներ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԵՌԵԼԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ.—Բարիզէն կը գրեն.— Օրիորդ Ֆաննի Առտան 3 տարի առաջ Բարիզի պարտիզաշատ Օթէօյլ արուարձանին մէջ ամարանոց մը վարձեց։ Նշանաւոր ընտանիքներ կ'բնակին այս թաղին մէջ։ Ասոնք քիչ օրեր ետք սոսկմամբ տեսան որ Օր. Արտանի վարձած և պարզօրէն կահաւորուած այդ ամարանոցին մէջ տարօրինակ տեսարաններ կ'պարզուէին։ Ամէն օր կառքով հոգեվարք հիւանդներ կուգային, և տան առջև ուրիշ մեռելակառքեր կ'սպասէին դագաղներ տանելով գերեզմանատուն փոխադրելու համար։ Վերջապէս, տեղացիք մէկ երկու օրէն «մեռելի գործարան» կոչել սկսան այդ տունը, ուր բերուողը կը մեռնէր։ Հոգեվարք հիւանդներուն ծառայող օրիորդներուն քով քահանաներ ալ կային որք հոն տարուած մահու քանդեանները վերջին շունչը կ'ընդունէին։ Վերջապէս քիչ ատենէն հասկցուեցաւ որ Օր. Առտան գործակիցն էր Օր. Բօալիէի, գեղատի ժառանգորդ աղջկան մը որ 1900ին Լիմօժի մէջ հիւանդանոց մը հիմնած է որուն մէջ կ'ընդունուին միմիայն հիւծախտի վերջին շրջանին մէջ գտնուող հոգեվարք անձինք միայն։ Օրիորդ Բօալիէ Լիմօժի հիւանդանոցներուն և աղքատ թաղերուն մէջ օրհասական հիւանդները կ'ժողվէր և զանոնք իր հիւանդանոցը կ'ղրկէր, որպէսզի քրիստոնէաբար մեռնին։ Երկրային ցաւերու բոյժը չէր այս բարեպաշտ ձեռնարկին նպատակը, այլ Օր. Բօալիէի նպատակն հոգւոյն փրկութիւնն ապահովել էր և կ'փափաքէր որ հոգեվարք անձինք «բարեպաշտ մահով» մեռնին։ Այսինքն Օր. Բօալիէի խղճալին էր հոգւոյ փրկութեան համար հիւանդանոց մը հիմնել։ Լիմօժի բնակիչք դէմ ելան այս ձեռնարկին, որ տարափոխիկ հիւանդութեան մը ամէն աւարտներն ու վնասները կ'պարունակէր։ Ուստի ցոյց մը սարքեցին Օր. Բօալիէի դէմ և քանդեցին անոր տունն ու տեղը։ Հիւանդանոցներն այլևս իրենց հոգեվարքները չէին տար օրիորդին, բայց իրենց մէջ հոգեվարք մ'ունեցող աղքատ ընտանիքները, օրիորդին բարեպաշտ ձեռնարկին կ'յանձնէին զայն, Օթէօյլի հիւանդանոցը ղրկուելով հոն մեռնելու համար։ Որովհետև Օրէնքն արգելք մը չունէր այսօրինակ ձեռնարկներու դէմ, քաղաքապետը վերջ տուաւ գաղթականութեան՝ հրաւիրելով օրիորդն որ դէթ ուրիշ տեղ փոխադրէ իր հաստատութիւնը։ Բայց մէկ քանի ամիս ետք կառավարութիւնը թողուց որ օրիորդը միայն Լիմօժի մէջ եթէ չվախնայ ժողովուրդին հակառակութենէն։ Օրիորդ Բօալիէ տասը վրայ Բարիզ փոխադրուեցաւ և Օր. Առտանի միջոցաւ վարձեց Օթէօյլի ամարանոցը, հոն շարունակելու համար իր փրկարար գործը։ Օր. Բօալիէ երեք տարի շարունակեց Բարիզի մէջ իր այս բարեպաշտիկ գործը, բայց Օթէօյլի բնակիչք վերջերս անհանդիստ ըլլալ սկսան և բողոքեցին լրագրաց միջոցաւ թէ հիւծախտաւորները մի միայն մեռնելու համար Օթէօյլ կ'բերուին, և որովհետեւ այս վարակիչ ախտին մեռնողները հիւանդութեան մանրէները կ'տարածեն, ուրեմն տակաւ վարակման վտանգ կրնայ սպառնալ տեղւոյն բնակչաց։ Այս առթիւ սոսկալի նկարագրութիւններ կ'ըլլային Օր. Բօալիէի տան մէջ անցած դարձածներուն վրայ։ Բայց Օրէնքն անզօր էր այս պարագային հանդէպ։ Անհատական հիւանդանոցներն ու աղքատ ընտանիքները, ինչպէս երբեմն Լիմօժի մէջ, հիմա ալ Բարիզի մէջ, Օր. Բօալիէի և իր գործակիցներուն կուտային իրենց հոգեվարքները։ Տարւոյս սկիզբէն մինչև Յունիս 26, 87 մեռեալ դուրս հանուեցաւ օրիորդին ամարանոցէն, մինչդեռ այս հիւանդանոցին մէջ 20 անկողին կար։ Յունվար ամսուան մէջ 19 հոգի և Ապրիլի մէջ ալ 20 հոգի մեռան հոն հիւծախտէ։ Կ'ըսուի թէ Օրէնքին մէջ այսպիսի պարագայ մը նախատեսուած չըլլալով, կարելի չէ արգիլել օրիորդին իր այս ձեռնարկին մէջ։ Լրագիրք Օրէնքին վերաքննութիւնը կ'պահանջեն այս մասին։ Բարեկամական միջամտութեամբ կարելի չէ ետ կեցնել Օր. Բօալիէն, որ իր միլիոններն իր նմանեաց հոգիները փրկելու համար ծախսել կ'ուզէ։ Երբ օրիորդը Լիմօժի մէջ բնակչաց հակառակութեան ենթարկուեցաւ, ծանօթ բժիշկ Տօքդ. Ժիլպէռ Վալէ նամակ մը գրեց անոր, որուն մէջ կ'ըսէր. — «Աչխարհ իրաւամբ ձեզ դէմ հանեցիք. դուք ի՞նչ ծառայութիւն կրնաք մատուցանել այն խեղճ հիւծախտաւորներուն որ մեռնելու համար միայն կուգան ձեր տունը։ Դուք ձեր հարստութիւնն ա՛լ աւելի օգտակար գործի մը կրնաք յատկացնել, փոխանակ այսպէս ընդհանուրին անհաճոյ ձեռնարկի մը համար գործածելու զայն. ամէն կողմէ հրաւէր կ'կարդան հանրային գթութեան, որպէսզի հիւծախտաւորաց համար դարմանատուններ շինելով, մարդկութեան աղէտ մը եղող այդ ախտին վնասները կարելի ըլլայ թեթեւցնել։ Դուք ձեր հարստութիւնն ու բարեգործութեան փափաքն ա՛յնպիսի բանի մը յատկացուցէք որ ամէնուն հաճոյութեան արժանի ըլլայ։» Օրիորդ Բօալիէ այս նամակն ընդունելէ ետք Բարիզ փոխադրուեցաւ, իր անօգուտ գործը պակասաւոր Օրէնքին պաշտպանութեան տակ շարունակելու համար։ Բարիզի Մամուլը իրաւամբ կ'զարմանայ որ Օրէնքն այսպիսի տարօրինակութիւն մը կանխատեսած չըլլալուն համար այսպիսի ջղագար կիներ, հիւծախտաւոր հոգեվարքները Բարիզի գեղեցիկ մէկ արուարձանին մէջ կ'հաւաքեն անարգել և կ'ապականեն զայն, ախտին վարարիչ մանրէներով։

ԱԾԵԼԻԻ ԳՈՂԸ.— Բարիզի վճռաբեկ ատեանը տարօրինակ դատ մը տեսաւ այս օրեր։ Բաւական ժամանակ առաջ երիտասարդ մը երկու տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ մեծ վաճառատունէ մը ածելի և դանակ գողցած ըլլալուն համար։ Ցանցապարտն իր անունը չէր յայտնած, որով կեղծ անունով դատապարտուեցաւ։ Երիտասարդը ազնուական ընտանիքի մը վերաբերելուն համար իր անունը չէր յայտնած և դատավարութեան պահուն դատաւորէն լացած էր։ Բայց վճռաբեկ դատարանը չյուզուեցաւ այս սրտակեղեք ցոյցերէն. միայն բանտարկութեան շրջանը տասներեք ամսուան իջեցուց, սա հիման վրայ թէ քանի որ պարկեշտ ընտանիքի կ'վերաբերէր, ածելիները թող չգողնար։ Վճռաբեկ Ատեանն ուզեց այս կերպով ցոյց տալ թէ երբ անգամ մը իր ձեռքն անցնին, խիստ կերպով կը պատժէ այն պզտիկ գողերը, որք անթիւ անհամար են։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՍՏԻՃԱՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆՔ

Անթաքիայի գայմագամ անուանուեցաւ Ճիլէք (Պէրութ) գայմագամ Բէուֆ փաշա։ Զաֆրանպօլի գայմագամ Իմրոզի գայմագամ Ճէմալ պէյ։ Սիվրիհիսարի գայմագամ Տէվէլիի գայմագամ Հասան Խալիս էֆ.։

—Ուլայի Բ. աստիճան տրուեցաւ Էվգաֆի պաշտօնատան Թղթակցութեանց դիւանի քարտուղար Իպրահիմ պէյի։

ՆՈՒԱՃՈՒՄ ԵԷՄԷՆԻ ՅԵԼՈՒԶԱԿԱՑ

Սապահի մէջ կ'կարդանք.—Ինչպէս երէկ ծանուցինք, ՎՆՀ. ԿԱՑՍԵՐ հրամանաւ Եէմէն ղրկուած զինուորները նուաճեցին այն կողմերն ոռոգւած աւազակները, և վերահաստատեցին տեղւոյն կարգապահութիւնն և անդորրութիւնը։ Օսմ. զօրքերը բուռն կերպով նուաճեցին Լիհճաչի Սիւլսի կողմերը գտնուող աւազակները, ինչ որ օրինակելի դաս մը կազմեց, և հարիւրէ աւելի գիւղերու բնակիչները, զղջում յայտնելով, ապաստանեցան կայսերական Գթասրտութեան։ Միւլիր Ֆէյզի և Շաքիր փաշաները պատկանեալ պաշտօնատան ուղղած իրենց հեռագիրներով կ'ծանուցանեն թէ յիշեալ վայրերուն մէջ գտնուող զօրքերը մեծ քաջութեամբ կ'նուաճեն իրենց կողերուն վրայ գտնուող ապստամբները, բաւական են տեղւոյն անդորրութիւնն ապահովելու և հիմա կատարեալ անվեհերութեամբ կ'յառաջանան Սանաայի ճամբուն վրայ, և ամէն օր ու ամէն ժամ նոր յաջողութիւն մը և յաղթանակ մը ձեռք կ'բերեն։

⁂ Սվազի կանոնաւոր և պահեստի զօրագունդերու հրամանատարները, սպաներն և զօրքերն Եէմէնի համար կատարուած գոյահանութեան մէջ մեծ ծառայութիւն ցոյց տուած ըլլալով, արժանացան Կայս. գնահատութեան և բարիներու, և այս առթիւ երախտագիտական հեռագիր մը ուղղուեցաւ Կայս. Պալատ։

ԿԱՑՍ. ՇՆՈՐՀ.— ՎՆՀ. ԿԱՑՍՐԸ, որ միշտ հոգածու է իր քաջարի և անվեհեր զօրաց նկատմամբ, հրամայեց սառի գործարան մը հաստատել Հուէյտաի մէջ և հարկ եղած գործիքները բերել տալ ջուրերու զտման համար։ Վնհ. ԿԱՑՍՐՆ հրամայեց նաև որ պատրաստուելիք սառը մեծ խնամքով պատրաստուի, որպէս զի գործածուի նաև հիւանդանոցներու մէջ, և կարելի ըլլայ տալ հիւանդներու։

ԲԱՑՈՒՄ ՊՈԼԻՍ—ՔԷՕՍԹԷՆՃԷ ՀԵՌԱԳՐԱՊԱՏԱՆԻՆ.—Երէկ Բերայի հեռագրատան մէջ կատարուեցաւ բացման հանդէսը Պոլիս—Քէօսթէնճէ հեռագրապարանին։ Հանդէսն սկսաւ ժամը 5ին, որ ատեն սկսան գալ հրաւիրեալները։ Հեռագրատան դրան առջև կ'գտնուէին քաղաքապետական պաշտօնեաներ, ոստիկաններ և ոստիկան—զինուորներ, որ բարեւ կեցած էին։ Հրաւիրեալք կ'ընդունուէին Արեւել. Եւրոպայի Հեռագրապարանի ընկերութեան տնօրէն Մ. Ֆիշնէրի, նոյն ընկերութեան Պոլսոյ տնօրէն Մ. Օրթի, օգնականին՝ Մ. Ֆրանցի, Բերայի հեռագրատան Տնօրէն Անդօնիադիս էֆ.ի և օգնական Մկրտիչ էֆ. Գազանճեանի (Բաւքալ էֆ.) կողմէ։ Երբ հասան ՎՆՀ. ԿԱՑՍԵՐ պատուիրակները, Անձնական Բանակին Սպայակոյտի Ա. Ֆէրիք Ապտուլլահ փաշա և նոյն Սպայակոյտի անդամ Ֆէրիք Ճէվատ փաշա, հանդէսն սկսաւ Թղթատարական և Հեռագրական Վերատեսուչ Հիւսէյին Հասիպ պէյի մէկ ճառով, ուր ըսաւ թէ այս նոր հեռագրաթելը կ'հաստատուի արտօնութեամբ ՎՆՀ. ԿԱՑՍԵՐ, աւելի ևս զարգացնելու համար Թուրքիոյ, Ռումանիոյ և Գերմանիոյ առևտրական յարաբերութիւնները։ Հիւսէյին Հասիպ պէյ գոհունակութիւն յայտնեց ըսելով թէ այս հեռագրապարանը միջոց մը պիտի ըլլայ ա՛լ աւելի արագաբար կատարելու Թուրքիոյ, Գերմանիոյ և Ռումանիոյ բարեկամական հաղորդակցութիւնները, և իր խօսքերը վերջացուց բարեմաղթութեամբ Կայս. առողջութեան համար։ Արեւելեան Եւրոպայի Հեռագրապարանի Ընկերութեան Տնօրէն Մ. Ֆիշնէր ի պատասխանի, նախ և առաջ շնորհակալութիւն և երախտագիտութիւն յայտնեց ՎՆՀ. ԿԱՑՍԵՐ կողմէ ղրկուած Ապտուլլահ և Ճէվատ փաշաներու ներկայութեան համար, և խնդրեց Հիւսէյին Հասիպ պէյէ որ իր շնորհակալութիւններն յայտնէ Բ. Դրան. շնորհակալութիւն յայտնեց նաև բոլոր ներկաներուն։ Ցիշեց հեռագրաթելին համար կատարուած աշխատութիւնները, և ըսաւ թէ անիկա կոչուած է մեծապէս դիւրացնելու Թուրքիոյ, Գերմանիոյ և Ռումանիոյ յարաբերութիւնները։ Ներկայք ապա առաջնորդուեցան հեռագրաթելին մեքենայից սենեակը, ուր հաղորդակցութեանց պաշտօնեայ Ահէմեան էֆ. սկսաւ ճարտարօրէն բանեցնել հեռագրի մեքենան, և հեռագրական ու Թղթատարական վերատեսուչ Հիւսէյին Հասիպ պէյ մէյմէկ հեռագիր ուղղեց ռումէն և գերման Թղթատարական և հեռագրական վերատեսուչներուն, ծանուցանելով հեռագրապարանին բացումը։ Փոխադարձ պատասխաններով շնորհաւորութիւններ յայտնուեցան, և ռումէն հեռագրական ու Թղթատարական վերատեսուչ Մ. Զէրքէզ իր ուղղած հեռագրով աւետեց Հիւսէյին Հասիպ պէյի թէ Կարօլ Թագաւորին կողմէ «Ռումանիոյ Թագ» պատուանշանը տրուած է իրեն, զոր ռումէն դեսպան Մ. Լահովարի պիտի յանձնէ՝ Պոլիս վերադարձած ժամանակ։ Մ. Ֆիշնէր ևս հեռագիրներ ուղղելով գերման կայսեր, Ռումանիոյ Թագաւորին, ռումէն հեռագրական վերատեսչութեան, ծանոյց հեռագրապարանին բացումը։ Ապա ուրիշ այլ և այլ հեռագիրներ ալ փոխանակուեցան, և ներկայք Տեսչութեան սենեակն հրաւիրուելով, պատուասիրուեցան պաղպաղակներով և օշարակներով։ —Ներքին գործոց Նախարարութեան կողմէ բացման այս հանդէսին ներկայ եղաւ Տպագրական Տեսուչ Վեհմ. Քէմալ պէյ, գերման դեսպանատան կողմէ ներկայ եղան գործակատար Պառօն ֆօն Պօտէն, Ա. Թարգման Տքդ. Կիզ, ռումէն դեսպանատան կողմէ՝ գործակատար Մ. Սթավրիտի, և Ա. Թարգման Մ. Լահովլ։

⁂ Վիլհելմ կայսր հեռագիր մ'ուղղելով ՎՆՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ, շնորհակալութիւն յայտնեց հեռագրապարանին բացման առթիւ։

⁂ Երէկ գիշեր Մ. Ֆիշնէրի կողմէ հացկերոյթ մը տրուեցաւ Բերա Բալասի մէջ, և ներկայ եղան Թղթատարական և հեռագրական վերատեսուչ Հիւսէյին Հասիպ պէյ, խորհրդականը, օգնական Ֆուատ պէյ, Բերայի հեռագրատան Տնօրէն Անտօնիատիս էֆ., գերման գործակատարն և Ա. Թարգմանը, Մ. Օրթ, ևն., ևն., Մ. Ֆիշնէր, Մ. Օրթ և Մ. Ֆրանց հացկերոյթի միջոցին կ'կրէին ՎՆՀ. ԿԱՑՍԵՐ կողմէ իրենց շնորհուած պատուանշանները։

ՎՍԵՄ. ՔԷՄԱԼ ՊԷՅ.— Գոհունակութեամբ կ'ծանուցանենք թէ ՎՆՀ. ԿԱՑՍՐԸ բարեհաճեցաւ Պալատի աստիճան բարձրացնել Տպագրական Տեսուչ Վսեմ. Քէմալ պէյը, ի վարձ իր բարուք և գնահատելի ծառայութիւններուն։ Վսեմ. Քէմալ պէյ իր ամբողջ պաշտօնավարութեան միջոցին խղճամիտ ծառայութիւններ մատուցած է, ցոյց տալով բազում միտք և մեծ արժանիք ու կարողութիւն։ Մամլոյ զարգացման համար մեծ ջանքեր ցոյց տուաւ Վսեմ. Քէմալ պէյ՝ այն օրէն ի վեր որ կոչուեցաւ Տպագրական Տեսչութեան բարձր պաշտօնին։ Այս ուրախառիթ առթիւ կը փութանք մեր սրտագին շնորհաւորութիւններն յայտնել Ն. Վսեմութեան։— Վսեմ. Քէմալ պէյ երէկ Կայսերական Պալատ երթալով իր երախտագիտական զգացումներն յայտնեց յառաջ Կայս. Գահոյից՝ Պալատի աստիճանով պատուուած ըլլալուն համար, եւ արժանացաւ Կայս. Թանկագին մեծարանաց։

ՍՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԵՐՔՈՒՄԸ.—Սոֆիայի մէջ կ'կարդանք.— «Թայմզի Սոֆիայի Թղթակիցը կ'գրէ որ իբր թէ Օսմ. Կառավարութեան պաշտօնաթերթ հերքեր

կուսակալութեան մէջ բռնութիւն ի գործ կ'դնեն Պուլկարներու հանդէպ, և պաշտօնէից այս ընթացքը դժգոհութեան տեղի կուտայ։ Թայմզի թղթակիցը կա՛մ սխալ տեղեկութիւն առած է և կամ կ'ուզէ սուտ մը յօրինել, զի ՎՆՀ. ԿԱՅՍԸՐ փափաքն է որ ամէն կարգի հպատակներ վայելեն անդորրութեան բարիքները։ Բացայայտ իրողութիւն մ'է որ Օսմ. Կառավարութեան պաշտօնատարք խոյս կ'տան Բարձրագոյն կամաց հակառակ ո և է արարքէ։ Մնաց որ, որդէն Օսմ. Կայսրութեան ո և է մէկ մասին մէջ անդորրութեան հակառակ արարք չէ գործուած բնաւ։ Հետևաբար, Թայմզի թղթակցին տուած լուրն սուտութիւն մ'է բացարձակապէս։ Աւելորդ է ըսել թէ Թայմզի պէս լրագրի մը համար ո՛ր աստիճան ցաւալի և ամօթալի բան մ'է երբ իր թղթակիցն այսպիսի յօրինուածքներ կ'հրատարակէ։»

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. - Անգլիական, ռուսական և իտալական դեսպանատանց Ա. թարգմանները երէկ տեսակցեցան Բարձր. Մեծ—Եպարքոսին և Արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիք փաշայի հետ։

ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ. —Վոտինէի շրջակայ մէկ անտառին մէջ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Օսմ. զօրաց և պուլկար աւազակախումբի մը միջև, որ կատարելապէս նուաճուեցաւ։ Ներճէյի շրջակայքը տեղի ունեցած ընդհարման մը մէջ նուաճուեցաւ Տիմիդրի անուն աւազակապետի մը աւազակախումբը։

Քրոնիկ Հայ Եկեղեցւոյ

ԼՈՒԾՈՒՄ
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԽՆԴՐՈՅ

Լուրեր Մայր Աթոռէն

(ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ «ԲՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի.)

ՏՓՂԻՍ, Յնս. 24 (Հ. Տ.)

Ս. Հայրապետն Յունիս 21ին Ս. Էջմիածնէն ճամբայ ելաւ Տփղիս գալու համար։ Գիշերն Ալեքսանդրապոլ ժամանեց։ Ետ. առաւօտ երկաթուղիով մեկնեցաւ, և իրիկուան ժամ 6ին հասաւ Տփղիս։ Կայարանէն զՆ. Ս. Օծութիւնը դիմաւորեցին եկեղեցականներ ու աշխարհականներ։ Ս. Էջմիածնէն Ս. Հայրապետին ընկերակցած էր Տփղիսի նախորդ Առաջնորդ Տ. Գէորգ Արք. Սուրէնեանց, նոր ձեռնադրուած Տ. Նահապետ Եպս., Կորիւն վրդ., Յուսիկ վրդ., և Խորէն էֆ. Խրիմեան։ Զինք դիմաւորելու համար օր առաջ Սանահին գացած էին Տփղիսի Առաջնորդ Տ. Գաբրիէլ Եպս. Սաթունեանց, Վանքի մայր—եկեղեցիին հոգաբարձու Պ. Արշակ Պապով, Պ. Առաքելեանց, ևն.։ Տփղիսի կայարանին մէջ ու ճամբուն վրայ բազմութիւն կար ծերունազարդ Հայրապետն յարգանօք ողջունելու համար։ Թափօրը կազմուած էր 20է աւելի լանտօներով ու հասարակ կառքերով։ Երբ քաղաք մտաւ, Հայ եկեղեցիներուն զանգակներն ուրախ հնչեցին։ Բազմութիւնն հետզհետէ աւելցաւ, մինչև որ թափօրը ժամանեց Վանքի Մայր—Եկեղեցին, որոյ դուռները զարդարուած էին պետական դրօշներով։ Քահանայից դասն զգեստաւորուած եկեղեցւոյ դրանէն դիմաւորեց։ Ս. Հայրապետին լանտօն կանգ առաւ ուղղակի վեհարանի դռնէրին առջևն, ուր իջաւ, վեր ելաւ Ս. Հայրապետը, և դառնալով բազմութեան, օրհնեց, և մտաւ դահլիճը, ուր թիկնաթոռի մը մէջ պահ մը հանգչելէն ետքը, ընդունեց ողջունամատոյց եկող պաշտօնատէր անձինքը, ապա քաշուեցաւ իր սենեակը, և հանգչեցաւ, զի տակաւին տկար էր, և մեծ պէտք կ'զգար կազդուրման։ Տակաւին ապաքինած չէ։ Ո՛չ ախորժակ ունի, ո՛չ քուն։ Ստամոքսի տկարութենէն ալ շատ կ'նեղուի։ Կ'մաղթենք ի Տեառնէ կատարեալ առողջութիւն։ Իր դիւանապետը, Կորիւն վրդ., ջերմէ բռնուած է ու շատ կ'տառապի։ Ս. Հայրապետն ի միասին բերած է զայն, բժշկի ցուցնելու։

ՏՓՂԻՍ, Յնս. 26.

Ամսոյս 25ին, Ս. Հայրապետը պաշտօնական այցելութիւն տուաւ Կովկասի Փոխարքայ Վարանցով Տաշքով կոմսին՝ փոխարքայական պալատան մէջ, և տեսակցեցաւ դպրոցական և կալուածական խնդիրներուն վրայ։ Ն. Ս. Օծութեան հետ էին Տ. Գէորգ Արք. Սուրէնեանց, Տ. Գաբրիէլ Եպս. Սաթունեանց, Տ. Կորիւն Վրդ. և Տ. Յուսիկ Վրդ.։ Փոխարքան ի պատիւ Ս. Հայրապետին խազախ հեծելազօրաց ջոկատ մը ղրկած էր, որք կ'շրջապատէին կառքը։ Թէև կարգադրուած էր որ Տ. Յուսիկ Վրդ. կատարէր թարգմանի պաշտօնը, բայց Փոխարքան հրամայեց Գրաքննիչ մասնախմբին Տնօրէն Վեհմ. Պրն. Բէյմիրզեանցի՝ ընել կատարել այս պաշտօնը։ Հայ պաշտօնատարը Ս. Հայրապետին մանրամասն բացատրութիւններն ամփոփ կերպով մը հաղորդեց Փոխարքային։ Երբ Ս. Հայրապետը, շնորհաւորական ու բարեմաղթական խօսքերէն ետքը, կալուածներն ու դպրոցներն ետ դարձնելու խնդիրքը չեշտեր է, Փոխարքան ի պատասխանի ըսեր է թէ Այո՛, Ձեր այս խնդիրքը պիտի կատարուի, բայց ե՛րբ, ո՛ր ամսուն, բան մը չէ ճշտեր։ Ս. Հայրապետն այս մասին որոշ պատասխան մը չստանալուն համար, յիշեցուցեր է թէ չուզեր երկարել խօսակցութիւնը, բայց իր այս և միւս խնդիրքներուն վրայ յիշատակագիր մը պիտի ներկայացնէ ընդհուպ։ Խօսակցութիւնը տևեր է քսան վայրկեան։ Փոխարքան փափաք յայտներ է կոմսուհիին ներկայացնելու զՆ. Ս. Օծութիւն։ Ս. Հայրապետն ընդուներ է, և Կոմս Վարանցով Տաշքով Ս. Հայրապետը ներկայացուցեր է տիկին կոմսուհիին, որ մեծ Վարանցով իշխանի թոռնուհին է, և յարգանօք Ս. Հայրապետին աջն համբուրեր է, և օրհնութիւնը խնդրեր է։ Թէյ ու սուրճ բերել տուեր է։ Զանազան խօսակցութիւններէ ետքը, կոմսուհին փափաք յայտներ է Ս. Էջմիածնի Վանքն ու եկեղեցին այցելելու։ Ս. Հայրապետին մեկնումէն մէկ ժամ ետքը, Փոխարքան Վանքի Մայր Եկեղեցին գալով պատուով ընդունուեցաւ, և կէս ժամի չափ կեցաւ Ս. Հայրապետին քով։

ՏՓՂԻՍ, Յնս. 28

Ամսոյս 27ին, Փոխարքայի օգնական Գեներալ Ս. Կրիմ Կիրէյ այցելութիւն տուաւ Ն. Ս. Օծութեան, և աւետեց թէ մի քանի օրէն դպրոցները պիտի վերադարձուին՝ նախկին օրէնքով կառավարուելու համար, և կալուածներն ու դրամները պիտի վերադարձուին Սեպտեմբերին. բայց, յարեր է, պէտք է երբեմն քննութիւն ըլլայ, և տեսնուի ուսմանց ի՛նչպէս աւանդուիլը, առ որ Ն. Ս. Օծութիւն պատասխաներ է թէ մեր դպրոցներուն դռները միշտ բաց են, երբ կամենան կուգան կ'քննեն։ Ս. Կրիմ Կիրէյ աւելցուցեր է թէ շատ գոհ մնացած է Փոխարքայ Վարանցով Տաշքով Կոմսը Ն. Ս. Օծութեան այցելութենէն, և իմաստուն ու հեռատես կերպով խօսակցութենէն, ուստի նա կ'ցանկայ իր օրով Ս. Հայրապետին բոլոր խնդիրները լրացած տեսնել։ Ս. Հայրապետը կ'ցանկար վերադառնալ ի Ս. Էջմիածին, բայց ստիպեալ պիտի մնայ ութ—տասն օր ևս, զի պիտի խնդրէ ո՛չ թէ առջի այլ Գէորգ Կաթողիկոսի ժամանակի օրէնքով վերադարձուիլը դպրոցներուն, զի այն ժամանակ Հայերէն կ'աւանդուէին ոչ միայն Հայ Եկեղեցւոյ զաւակներուն յատուկ եղող ուսմունքները, այլ և չէզոք առարկաները, ինչպէս թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, տիեզերական պատմութիւն, ևն.։ Այսինքն՝ Ն. Ս. Օծութիւնը չի գոհանար վերահաստատուելովը դպրոցներու գրաւումէն անմիջապէս առջի օրէնքին, կամ Մակար Կաթողիկոսի ժամանակուան դրութեան, այլ կ'ուզէ վերահաստատումը քառորդ դար առաջուան դպրոցական դրութեան։ Գեներալ Կրիմ Կիրէյի հետ տեսակցութիւնը տևեց ճիշդ մէկ ժամ։ Փոխարքայի օգնականին մեկնումէն յետոյ, Ն. Ս. Օծութեան դէմքը կ'ճառագայթէր, ուրախ էր, կարծես բոլոր ֆիզիքական ցաւերը մեղմացած էին՝ Կրիմ Կիրէյի բերած ուրախաբեր լուրերը լսելով։ Յոյս կայ որ ծխական դպրոցներուն վերադարձումին հետ արտօնուի նաև վերաբացումը վախճանեալ Բլէվէի օրով Ներքին գործոց նախարարութեան յատուկ հեռագրով փակուած Շուշիի Հոգևոր մեծ Դպրանոցին, առաջիկայ Սեպտեմբերին։

*** Ն. Ս. Օծութիւնը, Գանձակի ժողովրդեան խնդրանօք, իր դիւանապետ Կորիւն Վրդ.ը կարգեր է անդիայն ժողովրդեան հոգևոր հովիւ, փոխ-առաջնորդի պաշտօնով։ Ս. Հայրապետին հետ Ս. Էջմիածին դառնալէ ետքը, պիտի ձեռնարկէ իր պաշտօնին։ Գանձակ կարևոր քաղաք մ'է այժմ, բայց բաւական ժամանակէ ի վեր անհովիւ մնաց, և կարօտ է աչալուրջ հովիւի մը։ Մաղթենք որ Կորիւն Վրդ. իր նոր պաշտօնով ամօթապարտ թողու իր ամբաստանիչները, ու գործնականօրէն ջրէ իր վրայ յանիրաւի լսուած բամբասանքները։ Գանձակի նախկին փոխ—առաջնորդ, պերճախօս քարոզիչ Տ. Բենիկ Վրդ., որուն տարագրման վայրէն վերադարձը ծանուցեր էինք, իր ֆիզիքական տկարութեան պատճառով առ այժմ չկարողացաւ ո և է պաշտօն ընդունիլ, և բժշկի խորհրդով, ժամանակ մը Պորժոմ կամ Բիւրաքանի ջուրերը պիտի երթայ կազդուրուելու։

*** Այստեղ գոհունակութեամբ լսուեցաւ նոր ձեռնադրուած Տ. Նահապետ եպսկ.ին վերատեսուչ կարգուիլը Գէորգեան Ճեմարանին, որուն ամէնէն փայլուն նախկին ընթացաւարտն է։ Սեպտեմբերի վերաբացումին պիտի ձեռնարկէ իր պաշտօնին։ Կարողութիւն ու յաջողութիւն կ'մաղթենք, յուսալով որ կրթական նոր դիւրութեանց ու մթնոլորտութեանց շրջանի մը վիճակի իր պաշտօնավարութիւնը, ի մխիթարութիւն ալեզարդ Ս. Հայրապետին։

Տնտեսական Խորհրդոյ վերջին նստին որոշումները. —Վանայ Արտաք թաղի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ ի Պոլիս ունեցած կալուածոց գործակալութեան պաշտօնին մէջ հաստատեց Յակոբ էֆ. Խոստիկեանը, և որոշեց անոր ներկայացուցած հաշիւները հաղորդել Վանայ Գաւառային Վարչութեան։ — Եէնի Գաբուի Թաղական Խորհուրդի մէկ յայտագրին վրայ, խորհուրդը քննեց հանգուցեալ Պօղոս էֆ. Ֆրէնկեանի որդւոց կողմէ թաղին եկեղեցւոյն ըլլալիք կտակի խնդիրն և պաշտօն յանձնեց Մելիքեան էֆ.ի, Թաղ. Խորհրդոյ և կտակարարաց հետ բանակցութեամբ սահմանել կտակային հանգամանքները և արդիւնքը տեղեկագրել Խորհրդոյ։ —Իւսկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը արտօնութիւն խնդրած էր յանուն եկեղեցւոյ գնելու քարուկիր սրբի միւլք կալուած մը Բերայի պարտուց հատուցման Յանձնաժողովոյ մօտ ունեցած դրամովը։ Խորհուրդը չհաւնոր նկատեց առաջարկեալ գնումը և խնդրեց Ս. Պատրիարքէն տալ կանոնական արտօնութիւնը, գնելի միւլք կալուածը Յակոբ Պատրիարքի անուամբ նոյն եկեղեցւոյն ունեցած վագֆին վագֆ ընելու պայմանաւ։ — Խորհուրդը կ'դր. համարակալի տեղեկագրին վրայ, քննեց Մայր եկեղեցւոյ 1902—1904 տարեշրջաններու մատակարարութեան հաշիւները՝ վաւերացուց և խնդրեց Ս. Պատրիարքէն որ գոհունակութեան գիր մը ղրկէ յիշեալ Թաղ. Խորհուրդին։

—Ֆրանսական դեսպանատան գործակատար Մ. Պոռ շնորհակալութեան քարտ մը ղրկած է Ս. Պատրիարքին որ ֆրանսական ազգային տօնը շնորհաւորելու համար իր կողմէ ներկայացուցիչներ ղրկած էր դեսպանատուն։

—Իզմիրէ կ'գրեն մեզ Յլս. 5 թուով. «Տեղւոյս Կրօն. Ժողովն այս շաբթու միամսեայ փիլոնազրկութեան դատապարտեց Տ. Մկրտիչ քհն. Ասլանեանն որ շոգենաւուն մէջ, ի ներկայութեան օտարներու և ազգայնոց, անամօթ լեզու մը գործածած էր Տ. Մելքիսեդեկ Սրբազանի ու կրօնական նուիրականութեանց հանդէպ։

«—Ս. Լուսաւորչեան մատրան անուան տօնախմբութիւնը տեղի ունեցաւ այս շաբթու։ Հանդիսաւոր Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ։ Եկեղեցին վայելչօրէն զարդարուած էր։ Ս. Առաջնորդին բացակայութիւնն զգալի էր. գոնէ օգնական հայր սուրբին գալստեան կ'սպասուէր։

Տէր և Տիկին Թադէոս Յովհաննէսեան և զաւակունք, այրի Տիկին Սօֆի Յովհաննէսեան, Լևոն Յովհաննէսեան և զաւակունք, ինչպէս նաև Յովհաննէսեան, Շամամեան և Դօրանեան ընտանիքները ցաւ ի սիրտ կ'ծանուցանեն զդառնաղէտ մահ

ԴԵՌԱՓԹԻԹ

ԱՏՐԻՆԷ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

իրենց զաւկին, թոռան, եղբօրորդւոյն, ևն., որ ալացաւ յերկինս այս առաւօտ, յետ կարճատև հիւանդութեան, ի հասակի 1 ու կէս ամսոյ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը առաւօտ, շաբաթ, ժամ 2ին (Ռ. Թ.) ի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ Բերայի, ուր արդէն փոխադրուած է հանգուցելոյն մարմինը, և պիտի ամփոփուի Շիշլիի Ազգ. գերեզմանատունն ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Բերա, 8 Յուլիս, 1905

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՔ ԱՐԱՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Շաբաթ, Յուլիս 9

ՄԱՆՉԵՐ.—Կէս օրէ առաջ. — (Միջին.) —. — (Բարձր.) Ֆրանս. խօսվրժ. բեր. —Կէս օրէ ետք.— (Միջին.) —. — (Բարձր.) Օրէնսգիտ. գր.։

ԱՂՋԻԿՆԵՐ.—Կէս օրէ առաջ.—(Միջին.) .— (Բարձր.) Ֆրանս. խօսելվրժ. բեր. — Կէս օրէ ետք.—(Միջին.)—. —(Բարձր.).—

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳՐԵՐ

ՆԱՍԻՕՆԱԼԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ ՎԼԱՏԻՎՈՍՏՈՔԻ ԴԷՄ

ԼՈՆՏՈՆ, Յուլիս 20.—Տէյլի Թէլէկրաֆի Թղթակիցն հետևեալը կ'հեռագրէ Խարպինէ.—Ճափոնական փոքր նաւատորմին մը երէկ երևցաւ Ամերիկա և Վլատիմիր ծովախորշերուն մէջ, Վլատիվոստոքի արևելեան կողմը, բերդաքաղաքին շատ մօտ։ Ճափոնական ուրիշ փոքր նաւատորմին մ'ալ Ուսուրի ծովախորշը։ Ճափոնական այս նաւատորմիններուն երևումը մեծ յուզում յառաջ բերաւ Վլատիվոստոքի մէջ։ Բերդաքաղաքին կառավարիչ Զօր. Քազպէք հրաւիրեց ոչ զինուորական բնակիչներն որ հեռանան քաղաքէն։

ԼՈՆՏՈՆ, 20.—Սէյլը կ'հեռագրուի Սէնթբէլ Նէյլէ.—Ռուսք կ'քաշուին Քօրէայի հիւսիսակողմէն, Ճափոնցւոց կողմէ շրջապատուելու համար։ Կ'սպասուի որ Ռուսք թողուն Բիրոնկոնդը։

ԼՈՆՏՈՆ, 20.—Ռէօյթէր կ'ըսէ —«Թէև Սախալինի մէջ մնացած ռուս զօրքերը շարունակ դէպ հիւսիս կ'քաշուին, բայց Թօքիոյի մէջ համոզում գոյացած է որ ռուս զինուորները մօտերս անձնատուր պիտի ըլլան անսնուցութեան պատճառաւ։

ՓԵՏԵՐՍԲՈՒՐԿ, 20.—Ամուրի մօտ Նիքօլայէվսք նաւահանգստին գրաւման հաւանականութիւնը մտահոգութիւն կ'առթէ։

ԼՈՆՏՈՆ, 20.—Թօքիոյէ կ'հեռագրուի թէ Ճափոնցիք ցամաքի ու ծովու կողմէ սկսան ռմբակոծել Վլատիվոստոքը։ Բերդաքաղաքին մէջ բաց ի զինուորներէ, ուրիշ մարդ մնացած չէ։

ԼՈՆՏՈՆ, 20. — Ռուսք հիւսիսային Քօրէայի մէջ չկարենալով դիմանալ Ճափոնցւոց բուռն յարձակումին, ետ քաշուեցան ամբողջովին։ Ամբողջ Քօրէա Ճափոնցւոց ձեռքն է այժմ։

ՓԱՐԻԶ, 20. —Քօրէայի հիւսիսակողմը մեծ կռիւ մը տեղի ունեցաւ։ Ճափոնցիք ուզելով Վլատիվոստոքի ետին անցնիլ, պաշարողական շարժում մ'սկսան ի գործ դնել, և ուզեցին Թումէն գետին վրայ կտրել Ռուսաց նահանջի գիծը, Ռուսք մեծ դժուարութեամբ անկարգ նահանջ մ'ի գործ դրին։

ՓԵՏԵՐՍԲՈՒՐԿ. 20. — Ռուս հեռագրական գործակալութիւնը կ'ծանուցանէ թէ Զօր. Ռէնէնքամփֆ իր արշաւին մէջ գրաւեց 14 ամբարանոցի մէջ գտնուած պաշար, 5 կառաւան և մէկ թնդանօթ։

ԼՈՆՏՈՆ, 20.—Բարիզէ կ'հեռագրուի թէ զրոյց կայ որ հաշտութեան ռուս պատուիրակ Մ. Վիդդէ պիտի ընդունի Ճափոնի առաջարկները, պայմանաւ որ պատերազմիկ երկու տէրութիւնք դաշնակցութիւն մը կնքեն ապա, որով ռուս կայսրութեան շահերն ապահովուին Մայր. Արևելքի մէջ։

ԼՈՆՏՈՆ, 20.—Ռէօյթէր կ'ըսէ. Ճափոնի արտաքին գործոց նախարար և հաշտութեան լիազօր պատուիրակ Կոմս Քոմուրա, Սէնդլ հասաւ և պիտի երթայ Բօրդսմութ (Միացեալ Նահանգք) ուր պիտի գումարուի հաշտութեան ժողովը։

“Կ. ՊՈԼՍՈՅ„ ԵՒ “ՖՈՒՌՆԻԷԼԻ„

ՊՈԼԱ, Յլս. 20.—Աւստրեւմաճառ նաւատորմին փորձերուն ժամանակ թնդանօթ մը պայթելով նաւազ մը մեռաւ և ուրիշ մը վիրաւորուեցաւ, Հապսբուրկ զրահաւորին մէջ ուր Աւստրեւմաճառ նաւատորմին վերին հրամանատար Կոմս Մօնտէքուքօլի կ'գտնուէր։

ՓԱՐԻԶ, 20.—Մոլակալ Մէյի հրամանին ներքև գտնուող անգլիական նաւատորմին երբ կ'մեկնէր ֆրանսական ջուրերէն, Էտուարտ Թագաւոր հեռագիր մ'ուղղելով Մ. Ռուվիէի շնորհակալութիւն յայտնեց նաւատորմին եղած համակիր ընդունելութեան համար։ Մ. Ռուվիէ ի պատասխանի հեռագիր մ'ուղղելով ըսաւ թէ ֆրանս. կառավարութիւնը շատ ուրախ է որ առիթ ունեցաւ անգլ. նաւազներուն յայտնելու իր համակրութիւնն և անոնց ցոյց տալու թէ ո՛րքան ուրախ է Ֆրանսայի և Անգլիոյ միջև գոյութիւն ունեցող համակրական զգացումին համար։

ՓԱՐԻԶ, 20.—Մաթէն կ'ծանուցանէ թէ Մ. Վիդդէ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Զարին կողմէ, Փեթերհոֆէ մեկնելէն անմիջապէս առաջ։ Զարն արտօնեց Մ. Վիդդէն որ Ռուսիոյ կողմէ պատերազմական տուգանք տրուի Ճափոնի, բայց այն պայմանով միայն որ Ճափոն յանձն առնէ դաշնակցիլ Ռուսիոյ։ Մ. Վիդդէ յայտարարեց թէ պաշտօն ունի բանակցութիւն կատարելու այսպիսի դաշնակցութեան մը համար, որով Ճափոնի եղած ամէն զիջողութիւնք անհաճոյ հանգամանք չեն ունենար, քանի որ զիջողութիւն եղած կ'ըլլայ ոչ թէ թշնամիի մը, այլ դաշնակցի։ Մ. Վիդդէ իր ծրագիրը ներկայացուց Զարին որ հաւանութիւն յայտնեց։

ԼՈՆՏՈՆ, 20. — Սթանտըրտի լուր կը տրուի Ուաշինկթընէ թէ Ճափոն պատրաստ է զինադադար կնքելու, եթէ Ռուսիա սկզբամբ ընդունի իր պայմանները։ Հաւանական չէ նկատուիր սակայն որ այս կերպով զինադադար կնքուի։

ՊԵՐԼԻՆ, 20.—Պերլինէր Ցայթունկ կ'ըսէ թէ Ճափոն ցարդ 3200 միլիոն մարք ծախսեց պատերազմի համար։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ այս թիւին հրատարակութիւնը կապ ունի հաշտութեան բանակցութեանց հետ։

ԼՈՆՏՈՆ. 20.—Թայմզ կ'ըսէ թէ Մ. Վիդդէ համոզուած է որ բանակցութիւնք առ առաւելն երեք շաբաթ պիտի տևեն և եթէ ելք չունենան, Մ. Վիդդէ պիտի դառնայ Ռուսիա։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

(ՌԷՕՅԹԸՐ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՂԹԱԲԵՐՈՎ. ՅՈՒԼԻՍ 19)

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Նիքոլա Բ. զօրահանութեան նոր հրամանագիր մ'ստորագրեց, որով զէնքի տակ պիտի առնուին Բեդերսպուրկ, Մօսքուա, Քիէվ քաղաքներուն և Վոլհինի, Օրէլ, Չէրնիկով և Բոլդավա նահանգներուն պահեստի զօրքերը։ Այս հրամանին գործադրութիւնն սկսաւ արդէն, և կ'շարունակուի։ Առաջիկա շաբաթներուն մէջ զէնքի տակ առնուելիք պահեստի զօրքերը չեն կրնար հասնիլ առաջիկայ ճակատամարտին, այլ թերևս հասնին Խարպինի հարաւային դիրքերուն մէջ գործածուելու, որոց դէմ, ցարդ առնուած փորձառութիւններէն հետևցնելով, անկարելի է որ տարւոյս վերջէն առաջ ճակատական յարձակում մ'ըլլայ։ Այս հաշիւ համաձայն է Զօր. Լինևիչի ենթադրուած ծրագրին, այսինքն՝ ներկայ դիրքին մէջ սպասել ճափոնական ուժերուն առջև և վճռական գործողութեան չմտնել և եթէ վճռական գործողութիւն մը սկսելու ըլլայ իսկ, նահանջել և կռիւը շարունակել Խարպինի հարաւակողմեան նախապատրաստուած դիրքերուն մէջ։ Մինչև որ Ճափոնցիք իրենց կորուստներուն տեղը դնեն և գործողութեան գծին ընդարձակման և երկարացման պատճառաւ աւելի ևս դժուարացող պարենաւորումն ամբողջացնեն, շատ ամիսներ պիտի անցնին, ինչպէս եղաւ Մուգտէնի ճակատամարտէն մինչև առաջիկայ յարձակումը, որով Խարպինի հարաւակողմը Ռուսաց դիրքերուն դէմ յարձակողականը կա՛մ տարւոյս վերջերն և կամ գալ տարուան սկիզբը, այսինքն ձմերական ամիսն մեղմանալէն ետքը տեղի կրնայ ունենալ։ Անոր այժմ զէնքի տակ կոչուած ռուս պահեստի զօրքերը պատերազմին ա՛յն շրջանին համար կը պատրաստուին։ Անկէ առաջ այդ զօրքեր Խարպինի մօտ չեն կրնար օգտակար ըլլալ։ Ռուսական աղբիւրէ արուած տեղեկութեանց նայելով զէնքի տակ կոչուելիք այս զօրքերուն թիւն 80,000 պիտի ըլլայ։

Սիպերիական երկաթուղւոյն մինչև ցարդ ցուցած տարողութեան չափէն դատելով այս պահեստիներուն փոխադրումը մինչև Խարպին չորս ամիս և տասն օրէն կրնայ աւարտիլ, այսինքն այդ զօրքեր Նոյեմբերի վերջը միայն տրամադրելի կրնան ըլլալ ռազմադաշտին վրայ։ Բայց բանակ մը այսչափ երկար ճամբորդութենէ ետք, կարելի չէ առանց անոր կարողութեան և ոյժին վնասելու, երկաթուղիէն ուղղակի կռիւի դաշտը տանիլ։ Այդ զօրքեր պէտք է որ մինչև մէկ աստիճան վարժուին երկրին կլիմային և ռազմային վարժութիւններ ընեն ու կրթուին։ Այս հաշուով մինչև տարւոյս վերջը կարելի չէ զանանք ռազմային գործողութեանց յառաջացնել։

Ներկայ պատերազմին մէջ տեղի ունեցած այնչափ բազմակոտորած կռիւներուն տասն պակասներուն տեղը դնելու համար շատ քիչ է այս 80,000 հոգինոց օգնութիւնը։ Ռուսիա այդչափ ոյժով պիտի չկրնայ հակայարձակում մ'ընել պէտք եղած տասն, այլ պիտի պարտաւորուի կռուելով նահանջելու ռուսական դրութեամբ—որ յաղթանակ մը ձեռք չբերելէ զատ, ընդհակառակն աղէտներ կ'պատճառէ—սպասել, մինչև որ ճափոնական յարձակումը խորտակուի Ռուսաց յամառ դիմադրութեան դէմ։ Այս ակնկալութեամբ Ռուսիա կ'ուզէ որ շարունակուի պատերազմը։ Բայց շատ տարակուսելի է որ իրականանայ Ռուսաց այս ակնկալութիւնը, զի Օեամա պիտի չթողու որ իր զօրքերն ուղղակի Ռուսաց ամուր դիրքերուն վրայ յարձակելով սպառին, այլ պիտի ջանայ, ինչպէս ցարդ, կողային շարժումներով հասնիլ իր նպատակին։ Այսու հանդերձ, անկարելի չէ վերջապէս որ պատերազմի բախտը դառնայ ի նպաստ Ռուսիոյ։ Բայց գործը մինչև հոն հասնելու համար եւրոպական Ռուսիայէ դեռ շատ զօրագունդեր զէնքի տակ կոչել և զանոնք Մանչուրիա ղրկել պէտք պիտի ըլլայ, եթէ անկէ առաջ Ռուսիա չստիպուի հաշտութեան ստիպողականութեան համոզուիլ։

(Neue Freie Presse, Յլս. 19, Դլ.)

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

Մ. ՎԻԴԴԷԻ ՊԱՇՏՕՆԸ

ՊԵՐԼԻՆ, Յուլիս 18.—Լօքալ Անցայկէրի Թղթակիցը կ'ծանուցանէ Բեդերսպուրկէ. —Մ. Վիդդէ անպատճառ ճամբայ պիտի ելնէ Եշ. օր դէպ Ամերիկա. բայց որովհետև Շէրպուրկէ նաւ պիտի նստի, բնական է որ Բարիզ ալ հանդիպի։ Շէրպուրկէն Քայզէր Վիլհէլմ շոգենաւով պիտի անցնի Ովկիանոսէն։ Նաւապետին սենեակն որոշուած է իրեն համար։ Մ. Վիդդէի պաշտօնին, այսինքն անոր տրուած իշխանութեան մասին, անոր բազմամեայ մտերիմ մէկ բարեկամը կ'հաւաստէ թէ նախարարը շատ տխուր ու դժգոհ է։ Ճափոն դեռ իր պահանջմանց մասին պաշտօնապէս ո և է տեղեկութիւն չհաղորդեց ռուս կառավարութեան. բայց անուղղակի կերպով առնուած տեղեկութիւններէ կ'իմացուի որ իր պահանջումներն ընդունելի բաներ չեն։ Մ. Վիդդէի իշխանութիւնը սահմանափակ է. ազատօրէն գործելու արտօնութիւն տրուած չէ իրեն։ Մ. Վիդդէի հաշտութեան պատուիրակ անուանուիլը շատ անակնկալ կերպով տեղի ունեցաւ։ Հաշտութեան բանակցութեանց առթիւ, Մ. Վիդդէ ուշքի առջև պիտի ունենայ միշտ որ Մանչուրիոյ ռուս բանակը տրամադիր չէ հաշտութեան։ Վերջերս Մայր. Արևելքէն շարունակաբար հեռագիրներ հասան պատերազմական գործոց պաշտօնատան թէ բանակը չուզեր որ հաշտութիւն կնքուի, զի Մուգտէնի պարտութենէն ի վեր մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են և յաղթութիւնն անտարակուսելի է։ Ասկէ զատ բազմաթիւ նոր ու թարմ զօրք և արդիահնարուած թնդանօթ ղրկուած են ռազմադաշտ, որով կարելի պիտի ըլլայ փոխել ռազմավարութեան մինչև հիմնական եղանակը։ Վերջապէս ամէն միջոց ձեռք առնուած է յաջողապար շարունակելու համար պատերազմը։ Եթէ կառավարութիւնն ստորնացուցիչ հաշտութիւն մը կնքէ, շատ դէշ հետևանքներ կրնան յառաջ գալ։ Մէկ խօսքով, Մ. Վիդդէ մեծ ակնկալութիւններով չպիտի անցնի Ովկիանոսէն։

Մ. ՎԻԴԴԷԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԼՈՆՏՈՆ, Յլս. 18.—Մ. Վիդդէ Ասօշիէյթըտ Բրէսի Բեդերսպուրկի թղթակիցն ունկնդրութեան ընդունած ատեն բացարձակապէս հերքեց թէ իր պատուիրակ անուանումը կ'նշանակէ թէ Ռուսիա որոշած է հաշտութիւն կնքել ինչ որ ալ ըլլայ։ «Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ,» ըսաւ Մ. Վիդդէ, ամէն մէկ Ո՛չն ոյժով շեշտելով. «Կայսրը զիս տրամադրող պատուիրակ ընտրեց, որպէս զի Ճափոնցի պատուիրակներուն հետ բանակցելով իմանամ թէ կարելի պիտի ըլլա՞յ հաշտութիւն կնքել։ Իմ անձնական կարծիքներս կարևորութիւն չունին։ Արդարև, ես կատարելապէս համակարծիք եմ կոմս Լամստորֆի։ Ես իմ կայսեր կ'ծառայեմ. Նորին Վեհափառութիւն որոշ հրահանգներ տուաւ ինծ, որոց համեմատ պիտի շարժիմ։ Վերջնական որոշումը կայսեր կամքէն կախում ունի։ Ն. Վեհափառութիւնն է որ պիտի որոշէ և վճռէ Ռուսիոյ ճակատագիրը։ Կայսրը խաղաղասէր է և կ'փափաքի որ հաշտութիւն գոյանայ, բայց շատ կ'վախնայ որ Ճափոն այն աստիճան անընդունելի պայմաններ առաջարկէ որ անկարելի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել։ Աշխարհ պէտք է գիտնայ թէ Ռուսիա անպատճառ ամէն առաջարկուելիք պայմանով հաշտութիւն կնքելու կողմը չէ։ Ռուսիոյ մէջ երկու կուսակցութիւններ կան. առաջինն մէկն որ զօրաւորագոյնն է, կ'ուզէ պատերազմը շարունակել ցվերջ. իսկ միւսը՝ որուն կ'պատկանիմ և ես, հաշտութեան կողմն է։ Բայց ի բաց կ'ըսեմ —և քաղաքականութեան մէջ միշտ կանոն է ճշմարտութիւնն ըսել— թէ ես պատերազմի ծագումէն առաջ խաղաղութեան անվթար պահուիլը կ'փափաքէի. բայց երբ պատերազմն սկսաւ, կացութիւնն ալ փոխուեցաւ։ Որչափ որ ալ հիմա այս երկու կուսակցութիւններէն մին կ'ուզէ պատերազմը շարունակել, իսկ միւսը՝ զայն դադրեցնել, բայց երկու կուսակցութիւններն ալ կ'միանան, եթէ Ճափոնի պահանջումները ռուս ժողովուրդին անձնասիրութիւնը վիրաւորելու կամ անոր ազգային պատիւը վտանգելու հանգամանք ունենան։ Տարակոյս չունիմ որ եթէ ես տեղեկացնեմ թէ Ճափոնի պայմաններն անընդունելի են, Ռուսիա ըստ ուժին պիտի վարուի և ռուս ժողովուրդն ալ պատրաստ պիտի ըլլայ ի հարկին տարիներով շարունակել պատերազմը։

Ռուսիա, պարտաւոր չէ ինչպէս կ'գրեն օտար լրագիրները։ Իրաւ է որ Ռուսիոյ ներքին տնտեսական վիճակը գոհացուցիչ չէ, բայց Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ չեն հասկցած բուն կացութիւնը։ Թղթակիցներ հոս կուգան և Բեդերսպուրկի մէջ հարիւրաւոր անձանց հետ կ'խօսին, բայց առանց բուն կացութեան վերահասու ըլլալու, անճիշդ լուրեր կ'հաղորդեն իրենց թերթերուն։ Բայց Ռուսիա չի բաղդատուիր արևմտեան երկիրներու հետ։ Ռուս ժողովուրդին հոգին ըմբռնելու համար պէտք է Ռուսիոյ մէջ ծնած կամ երկար ատեն Ռուսիոյ մէջ ապրած ըլլալ։ Ռուսիա ընդարձակածաւալ երկիր մ'է, շատ տարբեր տարրեր կան անոր մէջ։ Ռուսիա, իբրև մեծ տէրութիւն, կործանման վտանգի մէջ չէ և ստիպուած չէ ընդունելու անընդունելի պայմաններ, թէպէտ իրաւ է որ զինուորական պարտութիւններ կրեց։ Հիմա, պատերազմի ծանր տագնապ մ'ունինք, բայց ատիկա շուտով պիտի անցնի և մէկ քանի տարի ետք, Ռուսիա վերստին պիտի բռնէ իր գերակշիռ դիրքն եւրոպական տէրութեանց մէջ։

ԶՕՐԱՎԱՐ ՇԴԷՕՍԷԼ

ՓԵՏԵՐՍԲՈՒՐԿ, Յուլիս 18. — Կ'հաւաստեն թէ Զօր. Շդէօսէլ Է. զօրաբանակին հրամանատար պիտի անուանուի։

ՌՈՒՍԻԱ ՆՈՐ ՆԱՒԵՐ Կ'ԳՆԷ

ՀԱՄԲՈՒՐԿ, Յուլիս 18. — Ռուսիոյ հաղորդակցութեանց նախարար իշխան Խիլքով, որ այժմ հոս կ'գտնուի, կ'աշխատի նոր նաւեր ծախու առնել քառասուն միլիոն ռուպլիի գումարով։

(Neue Freie Presse, Յլս. 19, Դլ.)

ՍԱԽԱԼԻՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶ, Յլս. 18. —Ճափոնեան-Ամերիկեան ընկերութիւն մը կ'կազմուի Սախալինի բնական արտադրութիւնները շահագործելու համար։ Կ'հաւաստեն թէ այս ընկերութիւն բաւական ատենի համար տարեկան որոշ գումար մը տալ խոստացեր է Ճափոնի կառավարութեան։ Այս հաշուով Ճափոն պիտի կրնայ հրաժարիլ իր պահանջելիք պատերազմական տուգանքին մէկ մասէն, ենթադրելով որ Վլատիվոստոքի արտաքին ամրոցները քանդուին, զի Ճափոն իր նորստաց երկրին մէջ առանց սպառնալիքի և միահեծան կառավարել կ'ուզէ։ Ուաշինկթընէ առնուած լուրերն ալ կ'հաստատեն զայս։

ԳԵՐՄԱՆ ՍԷՆՏԻՔԱՅԻ ՄԸ ՁԵՌԱՄԲ
ԱՆԳԼ. ԱԾԽԱՀԱՆՔ ՄԸ ԳՆՈՒԱԾ

ԼՈՆՏՈՆ, Յլս. 18.—Տէյլի Էքսբրէս կը գրէ թէ հակառակ զանազան հերքումներու, գերման սէնտիքայի մը ձեռամբ Կալլեսի երկրին մէջ ընդարձակագոյն ածխահանք մը ծախու առնուիլը կատարեալ իրողութիւն է։ Մասնագէտք կ'ըսեն թէ այս հանքէն հանուելիք ածուխն հարիւր եօթանասուն տարի պիտի բաւէր անգլ. նաւատորմին։

(Pester Lloyd, Յլս. 19, Դլ.)

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

ՓԱԿՈՒՄ

Օսմանեան Միացեալ	Օ. Ո.	97 09
Ամէնէն բարձր գին	»	97 17
Ամէնէն վար գին	»	97 07
Ռումելիի Երկաթուղի	Ֆր.	132 —
Ամէնէն բարձր գին	»	132 62 1/2
Ամէնէն վար գին	»	132 —
Թրամվայ	»	79 —

ԲԱՑՈՒՄ, 8 Յուլիս

Օսմանեան Միացեալ	Օ. Ո.	97 11
» » ժամ 4ին		97 11
Ռումելիի Երկաթուղի	Ֆր.	132 —
» » ժամ 4ին		132 12 1/2
Ռէժիի բաժնեթուղթ	»	17 08
Եգիպտ. Քրէտի Ֆոնսիէ Ա.	Ֆր.	310 —
» » » Բ.	»	269 25
Քարափ Կ. Պոլսոյ	»	514 —
Անատոլուի երկաթ. պարտ.	»	529 —
» » բաժն.	Ա. Ո.	15 15
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ.	»	4 07
Թրամվէյ բաժնեթուղթ	Ղրշ.	765 —
» Հիմնադրի	»	275 —
» պարտաթուղթ	Ֆր.	484 —
Տէրքոսի ջուրի Ընկ.	»	245 —
Գալիթա Բարաքալարն	»	690 —
Գանք տը Սալոնիք	»	188 —
Թրամվայ	»	79 —
Գազխանա		112 50
Շիրքէթի Խայրիյէ	Օ. Ո.	30 50
Քարափ Իզմիրի	»	580 —
Հելլենական 5 % 1881	»	253 —
Բաժնեթուղթ Լօտերիի	»	40 —
Հելլէն. պարգևատար թուղթ	»	427 50
» Նոր »	» Բ.Օ.Ո.	3 98

ՄԹԻԼԱՆՑ

Օսմ. Միաց. 1 օրուան	Օ. Ո.	1.90	1.70
» » 8 »	»	4.20	—
Ռումելիի Երկաթ.	Ֆր.	1.50	—

ՅՈՒՄ. ՊԱՆՔԱՅԻ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

	ՎԱՃԱՌՈՒՄ	ԳՆՈՒՄ
Լոնտոն 3 ամիս	110 20	109 25
» չէք	110 05	109 25
Բարիզ 3 ամիս	22 73 3/4	22 93 3/4
» չէք	22 83 3/4	22 93 3/4
Պերլին մարք	18 58	18 68
Վիեննա քուրոն	21 83	21 93

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

Անգլիական ոսկի	Ղրշ.	109 32
20 ֆրանքնոց	»	87 13
20 մարքնոց	»	106 30
Բոլ Իմփէրիալ	»	90 —
Բրիմիյե	»	51 05
Մէճիտիյէ արծաթ	»	107 39
Պէշլիք	»	104 25
Նոր Մէթալիք	»	103 10
Ռուպլ Թղթադրամ	»	8 64

Անտէբ Ա. Անտրէասեան, Ղալաթիա.

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆՔ

ԼՈՆՏՈՆ, Յուլիս 20

Օսմանեան Միացեալ բաց.	Ա. Ո.	88 50
» » գոց.	»	88 50
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	13 75
Եգիպտական Միացեալ	»	105 37
Անգլ. Քօնսոլիտէ	»	90 12
Պուլկար. փոխառ. 1892	»	99 50
Հելլենական Ռանդ 1881	»	41 75
» Մօնօփոլ	»	53 —
Թրամվայ	»	3 06
Ճափոնական 4 %	»	87 87
Ռուսական		86 50
Փոխան. Բարիզի վրայ	»	25 28 3/4
Դրամազեղչ	»	2 1/2

ՓԱՐԻԶ, Յուլիս 20

Օսմանեան Միացեալ բաց.		90 22
» » գոց.		90 15
Ռումելիի Երկաթուղի	Ֆր.	133 —
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	597 —
Ռէժիի բաժնեթուղթ	»	397 —
Օսմ. Մաքս. Նոր փոխառ. 4 1/2	»	484 —
Եգիպտ. Ռանդ 3 1/2	»	99 42
Քրէտի Լիոնէ	»	1110 —
Գանք տը Բարի	»	1415 —
Ռուսական		86 25
Թրամվայ	»	79 —
Փոխառութիւն Գարտայի 1894	»	500 —
Սպանիական արտաքին	»	91 20
Իտալական Ռանդ	»	105 —
Չէք Լոնտոնի վրայ	»	25 140
Դրամազեղչ Ֆրանս. Պանքայի		3 —

ՊԵՐԼԻՆ, Յուլիս 20

Օսմ. Միացեալ		89 10
Զինուորական փոխառութիւն 1903		87 75
Անատոլուի Երկ. պարտաթ. մարք		104 60
» » բաժնեթ. 60 5/6	»	114 40
Ռուսական 4 %	»	87 10
Ռումելիի Երկաթուղի	»	135 60
Փոխ. Լոնտոնի վրայ 3 ամս.	»	20 345
Դրամազեղչ		3 —

ՎԻԵՆՆԱ, Յուլիս 20

Փոխան. Բարիզի վրայ	քուրոն	95 25
» Լոնտոնի վրայ	»	240 20
Ռումելիի Երկաթուղի	»	142 —
Օսմ. Ռէժի	»	162 —
Դրամազեղչ		3 —

ՕՍՄ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՈՒՑ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ռումելիի երկաթուղւոյ պարտաթուղթերու 213րդ վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի 1905 օգոստ. 19/1ին, ճիշդ կէս օրին, Օսմ. Հանր. Պարտուց վարչութեան կեդրոնատեղիին մէջ, հրապարակային նիստով, և Օսմ. Կայս. Պանքային մասնակցութեամբ։ 5—1

Կ. Պոլիս, 6/19 Յուլիս 1905

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐԹ ԲՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԵՐՔԸՆԹԱՅԼ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000 ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 17,161,298
ՀԱՍՈՅԹ 1904 ՏԱՐԻՈՅ 3,688,929

ՆՈՐԹԸՐՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000 ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 6,673,032
ՀԱՍՈՅԹ 1904 ՏԱՐԻՈՅ 1,500,600

Ընկերութիւնքս իրենց ունեցած հսկայ դրամագլուխ, ահագին պահեստի գումար ու ենթաճիւղներով ապահովողաց բացարձակ վստահութիւն կ'ընծայեն և իրենց միացեալ Կ. Պոլսոյ Ընդհ. Գործակալութեան միջոցաւ կ'ստանձնեն հրդեհի դէմ մեծագումար ապահովութիւններ շէնքերու, կարասեաց, ապրանաց ևլն.ի վրայ ԽԻՍՏ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳՆՈՎ ԵՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ, թէ՛ մայրաքաղաքիս եւ թէ գիւղօրէից ու գաւառաց մէջ։
ՎՆԱՍՈՒՑ ՎՃԱՐՄՈՒՆՔ ԱՄԵՆԱՅՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԱՏԱՁԵՌՆՈՐԷՆ ԿԿԱՏԱՐՈՒԻՆ, որոյ ապացոյց մինչև այժմ միայն հրդեհի վնասուց համար վճարուած գումարը 44,000,000 անգլ. Ոսկին կ'անցնի։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
'ՄԱՐԻԹԱՅՄ'

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 500,000 ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգլ. Ոսկի 180,000

Ընկերութիւնը շոգենաւուց և առագաստանաւուց մէջ բեռցուած ապրանքներն ու դրամածրարներն, ինչպէս նաև ամենուրեք թղթատարով առաքուած ինչքերը խիստ չափաւոր և օգտակար պայմաններով կ'ապահովագրէ։
Յարգոյ հասարակութիւնն կ'հրաւիրուի իրենց անձնական շահուց պաշտպանութեան համար դիմել առ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԳԱՌՆԻԿ Յ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ՝ Կալաթա, Մէհմէտ Ալի Փաշա Խան։ 50—18

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՍ ԵՒ ԳԱՒԱՌԱՅԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱԶԴԵՑԻԿ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐՆԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

1896ի 5% Օսմ. փոխառութեան պարտամուրհակներէն ունեցողներուն կ'ծանուցուի թէ պայմանաժամը 1906 Յուլիս 16ին աւարտող թիւ 18 կտրօնը, ինչպէս նաև 2/15 Յունիսի վիճակահանութեան մէջ ամորթի ելած արժեթղթերը պիտի վճարուին յառաջիկայ Յուլիսէն սկսեալ Օսմ. Կայս. Պանքայի կիշէներուն կողմէ՝ Բարիզ, Լոնտոն, Կ. Պոլիս։

*** Մաքսային 4% փոխառութեան պարտամուրհակներէն ունեցողներուն կ'ծանուցուի թէ պայմանաժամը 1905 Յուլիսին աւարտող թիւ 5 կտրօնը վճարելի է յառաջիկայ Յուլիս 1էն սկսեալ, Օսմ. Պանքայի կիշէներուն կողմէ՝ Բարիզ, Լոնտոն, Կ. Պոլիս։ 10—13

***

Օսմ. Կայս. Պանքայի բաժնետարց Ընդհ. Ժողովը, Լոնտոնի մէջ գումարուած Յնս. 28ին, որոշած է 14 շիլինի կամ 17.50 ֆր.ի և կամ 0.77 ղշ. ոսկեդրամի շահաբաժին մը վճարել 1904 տարեշրջանին համար։ Այս վճարումը պիտի կատարուի Յլս. 3էն սկսեալ, Օսմ. Կայս. Պանքայի Կ. Պոլսոյ կեդրոնատեղին, Լոնտոնի և Բարիզի մէջ, ինչպէս նաև իր գործակալութեանց և մասնաճիւղերուն կողմէ։ 10—13.

Կ. Պոլիս, 29 Յնս. 1905

***

ԱԶԴ. —«Թէնպէքիի բրիորիթէ 4%» Օսմ. պարտաթուղթի տէրերուն կ'ծանուցուի թէ այս արժեթուղթերու պայմանաժամը 1899 Օգոստ.ին աւարտող 13 թիւ կտրօնները, եթէ մինչև 31 Յլս. 13 Օգոստ. չներկայացուին հատուցուելու համար՝ չեղեալ պիտի նկատուին։

Կ. ՊՈԼԻՍ, 13 Յլս. 1905 10—3

ՕՍՄ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՈՒՑ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԴ. —Հանր. Պարտուց Թողեալ հասոյթներու Ընդ. Տնօրէնութիւնը կ'ծանուցանէ թէ Պրուսայի շերամաբուծական վարժարանի վերաբացումը տեղի պիտի ունենայ 3/16 Սեպտ. 1905ին, և թէ դասախօսութիւնները պիտի սկսին նոյն օրն իսկ։ Հետևաբար կ'հրաւիրուին յիշեալ ուսանողները վերայիշեալ թուականին ներկայանալ Պրուսայի շերամաբուծական վարժարանը։ 14—5

ԸՆԴՀ. ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ
25/8 Յուլիս 1905/1321

ՀԱՃԻ ՍԱՐԻՄ ՈՐԴԻՔ

Վաճառատուն ժամեան և եւրոպական [illegible]

Բերա, Թագսիմ, թիւ 52 և 54

Այս հանրածանօթ վաճառատունն որ բազմապատկած է իր բոլոր ապրանքի տեսակները, կ'ստանձնէ նաև հարսնիքներու, կնունքներու, տնային հանդիսութեանց, ինչպէս նաև նմանօրինակ ամէն առիթներու մէջ պէտք եղալիք շաքարի, անուշեղէնի, լիքէօրի, մսերու և ուրիշ նիւթերու հայթայթումը, ինչպէս նաև սպասարկութիւնը։ ՋԱՏԿԻ ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ կ'պատրաստուին շատ ընտիր։ Հարկ է սակայն օր առաջ ապսպրել։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.—«Հաճի Սարիմ որդիք» վաճառատունը ո՛չ Բերայի մէջ, ո՛չ ալ ուրիշ տեղ մասնաճիւղ ունի։ 50—38

ՊԱՅՄԱՆՔ "ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ"Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	8 Մեճ.
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ »	5 »
ԵՌԱՄՍԵԱՅ »	1½ »
ՏԱՐԵԿԱՆ » ՀԱՍՏ ԹՈՒՂԹԻ ՎՐԱՅ	7 »
ՔԵՌՈՒԹԷ ԳՆՈՂՆԵՐՈՒՆ	80 Փր.
ԱՄՍԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ ԲՈՍԹ—ԼՕՔԱԼԻՎ	18 Ղշ.
ՏԱՐԵԿԱՆ » »	7 Մեճ.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ	25 Ֆր.
» ՎԵՑԱՄՍ. 15, ԵՌԱՄՍ.	8 »
» ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՏ ԹՈՒՂԹՈՎ և ամենօրեայ [illegible]	40 »

Օսմ. լիրան 108 ղրշ. — Անգլ. լիրան 119 ղրշ.—20 ֆր.ոսկին 94⅓ ղրշ. են

Եւ Թիֆլիզի 55 ղրշ.էն վար եղած առեւտուրը Նոյն պայման Կ. Պոլսոյ և Գաւառի համար ԱՆԺՏԻՐ։ ՄԻՇՏ ԿԱՆԽԻԿ

Նմուշի թուղ կ'ընդունինք՝ 20 հատ 1 ղրշ.նոց բօսդայի թուղթ 20 ղրշ.ի հաշուով, և մի միայն ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿՈՎ։

Հասցէի փոփոխման համար անհրաժեշտ է ղրկել երկու ղրշ., նմուշի թղթով։

Բաժնեգինը միշտ կանխիկ է, Յօդ— Լեզուային գնով։ Իսկ դրամին առաքման ծախքը և ամէնայն ստացողութիւնն առաքողին վրայ են։

Ձեռքերուն և Փոխ՝՝ գրերուն վրայ, պէտք է որ առաքողին ինք ստորագրած ըլլայ 30 փարայի օրինական դրոշմը։ Այս թէ ոչ՝ երեք թերթէ պակաս կ'ըլլան։

Նամակագրէ, մայրաքաղաքէն կամ գաւառէն ղրկուած Ազդերը պէտք է ցերեկ մտած ըլլան բաց օրին։ Այս թէ ոչ չեն տպուիր։ Ընդերկրական ու բարեկարգական Տեղեկագրութիւնք գիրն են գրողի տակ։

Պոլսոյ և գաւառի մէջ, ա՛յն վճարումները միայն վաւերական են որք կ'ըլլան ի փոխարէն Տնօրէնութեան պաշտօնական թղթին՝ առաջարկուած Տնօրէնէն, ու կրնկուած Լրագրին ամփոփման կնիքովը։

Պակաս թերթ կ'ղրկուի ամէն անոնց որ վերջիքը եղէն առօրէր ռաշիւ հաշուած ըլլան իրենց ղրկած դրամները։

Բաժանորդ գրուելու և դրամ ղրկելու ամէնէն դիւրին կերպն է՝ Մանտա—Բոսդ մը առնել, որուն բոլոր ծախքն է 20 փարա մինչև 100 ղրշ.։ Նամակ գրելու պէտք չկայ։ Բաւ է Մանտա—Բոսդին կտրօնին ետեւն նշանակել բաժանորդին անունը, հասցէն, թուականն ու գումարը։ Դրամը մեզ կը հասնի, և թերթը կ'ղրկուի, անվրէպ։

Ամսական յանձնարարութիւնք ՁԵՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐԻ։ Ծանօթացուած բաժանորդութիւնք ՕՐՆ ՕՐԻՆ կ'դադրին, ծանօթ թէ անծանօթ, որթ՝ ալ պարականին։

Գաւառացի բաժանորդները լաւ կ'ընեն ուրեմն եթէ կանխաւ հասցնեն բաժինքները, կամ Կ. Պոլսոյ մէջ մէկը ցոյց տան որուն դիմուի պայմանաժամին։

Գործակալք պատասխանատու են իրենց ներկայացուցած բաժանորդներուն համար։ Ծոցերն դարձուցնել չեն առնուած Թերթերն առաքումը, բանած պայմանաժամին իրենց կ'պահանջուի։

Հին թիւերը առանձինն գինով չեն ծախուիր։

Ձեռագրած յօդուածներն ետ չեն տրուիր։

ՆԱՄԱԿԻ 40ՆՈՑ ԿԱՄ 20ՆՈՑ ԲՈՒԼ — և ո՛չ թէ Սենեկի կամ Իմաստութեան բուլ— ղրկել կ'խնդրուի անոնցմէ որք փոքր գումարներու համար նամակ կ'ուղղեն, կնիքին տակն եղած բուլ ղրկել ապահովելով նամակով։ Բաղդատմամբ բուլէն դժաւ ուրիշ բուլեր քննուած կը ծախսուին, և տարբերութիւնն առաքողը կ'առնէ ի հարկէ։

ՍԻՆԿԷՐ
ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ
THE SINGER MANUFACTURING C°

Սինկէրի կարի մեքենաները զատ անգլ. պալատու եւ շինուած ըլլալով, իրենց ամենակատարելութեամբ աշխարհի ընտրելագոյնը կ'ճանչցուին ու երկարատև փորձառութեամբ ալ հաստատուած են։ Եւ բոլոր ընտանիքները, դերձակները ու ձեռագործ տները Սինկէրի մեքենաներ կը գործածեն։ Սինկէրի Ընկերութեան գործը 400է աւելի պատուոյ վկայականներ և մետալլներ ստացած է բոլոր ցուցահանդէսներէն։

Մասնաճիւղեր բոլոր քաղաքներուն մէջ։

Սինկէրի մեքենաները կ'վաճառուին՝ Բերա, Ստամպուլ, Ղալաթիա

Սկիզբն պիտի։

Բերա } Ներսէս Հայէքեան, Գրան—Մարշէ գ. թիւ 343 և 343 [illegible]
Ղալաթիա } Սինկէր Խան, Թիւնէլին մօտ։ Փրանքալը [illegible]
Ստամպուլ } Սուլթան Համամ թիւ 3. Սուլթան Պայազիտ [illegible] թիւ 13.
Սկիւտար, Ձարշը Պազար, թիւ 130.

[illegible] 50—38

NEURODYNAMOGENE
ՋՂՈՒԺԱՒՈՐԻՉ

Médaille d'or   Médaille d'argent

Դեղագործ Լազարիտէսի ՆԵՒՐՕՏԻՆԱՄՕԺԷՆԸ ընդունուած է Առողջապահական խորհրդոյն կողմէ, արտօնուած է գործածուելու Կայս. Բժշկական Վարժարանին կողմէ, արժանացած է 1903ին Աթէնքի Արուեստահանդէսին արծաթ մետալլին, և 1904ին Պարսկի մէջ տեղի ունեցած ճարտարարուեստական ցուցահանդէսին ոսկի մետալլին։

Այս դեղը լաւագոյն զօրացուցիչն է ջիղերուն, հանգստացուցիչ է ..., և մասնաւորապէս կ'բուժէ ջղային հիւանդութիւնները, նեւրասթենին, անքնութիւնը, ... , որ կ'վերականգնէ ջղային ոյժերը, կ'ուժացնէ տկար ջիղերը, ... դէմ զօրաւոր դարման է, վերջապէս, ամէն հասակէ այրերու և կանանց համար պատուական կենսատու մ'է։ Մեր քաղաքին բժիշկները ՆԵՒՐՕՏԻՆԱՄՕԺԷՆԸ կ'յանձնարարեն իր սքանչելի յատկութեանց համար, իբր ազդու դարման վերականգնելու ոյժերու։ ՆԵՒՐՕՏԻՆԱՄՕԺԷՆԸ կ'ծախուի Պոլսոյ ամէն դեղարաններու մէջ, և մասնաւորապէս Բերա, Մեծ Փողոց, Կալաթա Սէրայի կից Մ. Լազարիտէսի դեղարանն և Պոլիս, Պահչէ գաբու Գասապեան դեղավաճառատունը։ Ընդհ. վաճառատեղի՝ Պոլիս, Չէլեպի Պէյ խան, թիւ 20։ Գին ամէն մէկ շիշի՝ 12 ղշ.։

Գաւառներէն.—Գաւառացիներու համար մէկ խոշոր դգալ ամէն ճաշէ վերջ, իսկ պզտիկներու համար՝ 1 խահուէի դգալ։ 50—30

ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
ԱՄԵՆԷՆ ԱԶԴԵՑԻԿ ԴԱՐՄԱՆԸ

Ամէն մարդ գիտէ որ ջղային հիւանդութիւնները կը ծնին գլխաւորապէս մարմնի ու մտքի չարաչար աշխատութենէ, յոգնութենէ, հիւծումէ և ամէն կարգի զեղծումներէ։ Ջղային հիւանդութիւնները բուժելու համար մինչև ցարդ հնարուած դեղերն անբաւա ան եղած են իրենցմէ սպասուած արդիւնքն արտայայտելու, անոր համար որ վերջինները դեղերը ջիղերուն բնական ոյժը չեն կրցած հաստատել միայն զատուորաբար գործածուելով։ Բարիզի առաջնակարգ քիմիագէտներէն Գ. ԲՐԻՒՆԷՆ, վերջին տարիներս հնարած է դեղ մը ՆԷՕՐՕՏԶԻՆ ԲՐԻՒՆԷՆ անուամբ, որ ոչ միայն տկարացած ջիղերը կը զօրացնէ, այլ բնական ոյժէն զատ նոր ոյժ կուտայ անոնց, որովհետեւ ինչ նիւթերէ որ կազմուած են ջիղերը, ճիշդ մի և նոյն նիւթերով շաղադրուած է այս ՆԷՕՐՕՏԶԻՆ ԲՐԻՒՆԷՆ։ Երիտասարդական կորով ստանալու եւ ջիղերուն ինչ ատենի զօրացած ըլլալը հասկնալու համար, կը բաւէ փորձ մը ընել այս դեղէն։

Կես գլխու ցաւը, ջղային հոգը, երեսի ջիղերուն ցաւելը, անքնութիւնը, ջղային ակարութիւնը, դիւրազգածութիւնը, սրտի բաբախումը, այժմաստութիւնն եւ ուրիշ այս կարգի հիւանդութիւնները հիմնապէս կը բժշկուին ՆԷՕՐՕՏԶԻՆ ԲՐԻՒՆԷՆով, որ կը ծախուի Կ. Պոլսոյ և գաւառներու դեղարաններուն ու դեղի մթերանոցներուն մէջ։ 50—26

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԵԱԼ
1892 ՕԳՈՍՏ. 2/14 ԵՒ 1310 ՄԷՖԷՐ 20 ԹՈՒԱԿԻՐ ՖԷՐՄԱՆՈՎ

Դիմել Ընկերութեան կեդր. գրասենեակը, Ղալաթիա, Քարաքէօյ, Եէնի խան և կամ հետեւեալ հասցէներուն.—

Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի, Եէնի Ճամիի հրապարակ.
Պոլիս ՄՄ. Ի. Սասօ և Ռոտիզի, Շէյխ Իւլ Իսլամ խան, Պահճէ գաբու թիւ 10
Յարութիւն էֆ. Բէչէճեան, Այ Ստէֆանօ
Մուդրգիւղ, Մ. Ա. Անժէլիտէս, կայարանի հրապարակ.
Գատը գիւղ, Քեամիլ էֆ., շուկայի հրապարակ.
Գումգափու, Մ.Ա. Անդիբաս, Մստա ճատտէսի.
Պոլիս.— Միւնիր Պէյ. Սուլթան Համամ, Թէրազզը խան, թիւ 8, Ա. յարկ և 9
Ս. Աղամեան, Ղալաթիա, Ինայէթ խան
Ա. Եսանիտիս, Երէնքէօյ.
Ապտի պէյ, Վէզնէճիլէր.

Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի.
Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիրժանց, թիւ 12, Թիւնէլ խան.
Ղալաթիա, Մ. Եղիէն Գրէժէգի, Թէվէքքէլ խան
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի, Մեծ Փողոց.
Շիշլի, Մ. Է. Ռոսսի, Պէօյիւքտէրէ ճատտէսի. թիւ 137.
Մեծ Կղզի, Րէսուլ էֆ.
Բ. Սոմմարիբա, Բէնիւքթ
Ժ. Քիլիտարիտիս, Ղալաթիա Պորսայէն դէմ.
Ս. Այմէլօղլու, Պոլիս.
Իհսան պէյ, Քիւչիւք Իսմայիլ փաշա խան.

Գործակալութիւնք Օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։ 100—38

ՄՈՍ
ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ճամբորդ և ապրանք փոխադրող շոգենաւեր

Ա. կարգի	Բ. կարգի
Սէտի	Նայզօբրիս
Մինիա	Եմէյսիս
Րափսիս	Պուզիրիս
Թէյպըր	Մօֆրիս
Նարպօն	Ֆայէլի
Նավարին	Ֆարօս
	Թիպա

Առաջին կարգի շոգենաւերը շատ հանգստաւէտ են. նաւուն մէջտեղն ընդարձակ սենեակներ ունին, ելեկտրականութեամբ կ'լուսաւորուին և կին ճամբորդներու համար տեսչուհի ունին։

Երկրորդ կարգի շոգենաւներն ալ սահմանափակ թուով ճամբորդներ կ'առնեն, բայց տեսչուհի չունին։ -ոփեւրի
Կ. Պոլսէ Լիվրբօլ Ա. կարգի գինն է 15
» » Բ. » » » 11

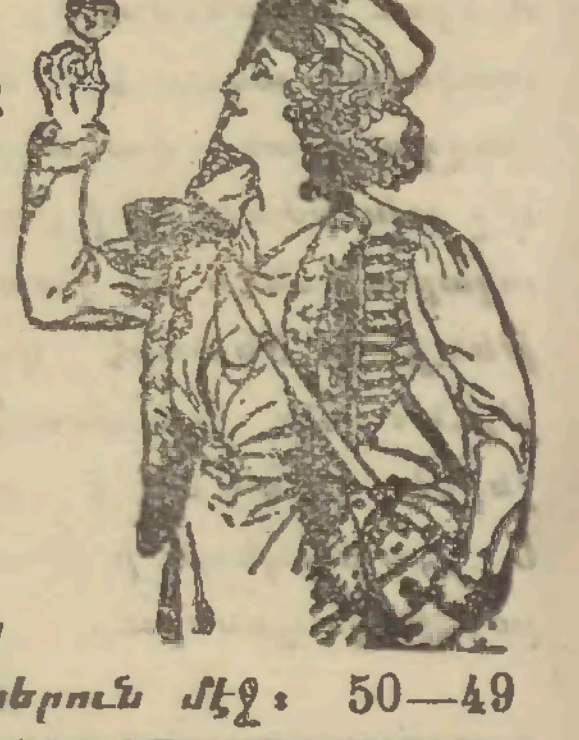
Կ'խնդրուի վաճառականներէն որ փոխադրութեանց և Ղալաթիոյ մաքսին հանելու համար իրենց հրահանգները տան շոգենաւին ժամանումէն 24 ժամ առաջ։

Ամերիկայի և Եւրոպայի նաւահանգիստները տանելու համար ապրանքներ կ'ընդունուին։

Դիմել առ Ճ. Վ. Ուիթլ և Ընկ. Գործակալք
Ուիթլ խան, Պահճէ գափու, Պոլիս
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ ԸՆԿ.
50—22 31 Ճէյմս Սդրիդ, Լիվրբուլ

ԵՈՒՆԻԸՆ
ՄԱՐԻՆ ԻՆՇՈՒՐԸՆՍ ՔԸՄՓԷՆԻ ԼԻՄԻԹԸՏ
THE **UNION** MARINE
INSURANCE COMPANY LIMITED
ՀԻՄՆԵԱԼ 1863ԻՆ
ՎՃԱՐԵԱԼ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 163,500 ոսկի.
ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 340,000 »
ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ԳՈՅՔ Ա.
ԻԵԼԻ ՔԱՆ 1,000,000 »
ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ
ԼԻՎՐԲՈՒԼ ԷՆՏ ԼԸՆՏԸՆ ՉԷՄԲԸՐՍ
Ի ԼԻՎՐԲՈՒԼ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
3, ՐՕՅԸԼ ԷՔՍՉԷՆՃ ՊԼԷՏԻՆԿՍ
ԼՈՆՏՈՆ
47, ՍԲՐԻՆԿ ԿԱՐՏԸՆՍ
ՄԱՆՉԷՍԹԸՐ
22, ՐՕՅԸԼ ԷՔՍՉԷՆՃ ՍՔՈՒԷՅՐ
ԿԼԱՍԿՕ
Ընդհանուր ներկայացուցիչ Թիւրքիոյ
ԷՏՈՒԸՐՏ ԼԱՖՕՆՏԷՆ
30, Մէհմէտ Ալի փաշա խան
50—43 Ղալաթիա

Vin Désiles
ՏԷԶԻԼԻ ԳԻՆԻ

ԱՄԵՆԷՆ ԶՕՐԱՒՈՐ ԴԵՂԸ
ԱՆԱՐԻՒՆՈՒԹԵԱՆ
ՋՂԱՅՆՈՒԹԵԱՆ
ԱՊԱՔԻՆՄԱՆ

Կ'գտնուի բոլոր գլխաւոր դեղարաններուն մէջ։ 50—49

AU LION D'OR
ՈՍԿԻ ԱՌԻՒԾ

Բերա, Մեծ Փողոց, թիւ 314, Au Lion d'or (Ոսկի Առիւծ) վաճառատան վաճառանիշը և անունը վաւերացած է ձեռնհաս պաշտօնատանց կողմէ. ուստի կ'ծանուցանենք որ Օսմ. երկիրներու ո՛չ մէկ կողմը մասնաճիւղ ունինք, և մեր վաճառանիշն ու անունը կեղծողներն ըստ օրինի պիտի պատժուին։

ԵՐԱՍԻՄՈՍ ԱՐՕՍՏՕԼԻՏԻՍ
Բերա, Մայիս 10, 905 20—11

ԳԱՒԱՌԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ Գը բաժանորդներուն կ'յիշեցնենք թէ ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ համար երկու ղրշ.ի նմուշի թուղթ ղրկելու է։ Այս թէ ոչ, հին հասցէն անփոփոխ կ'մնայ։

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի Տ. ԱՐԵՒԵԼՔ

"ԵՐԿՆԱՅԻՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ"

ԳՐԵՑ.— ՊԻԷՌ ԼՕԹԻ (40)

Ե.— ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ի ՆԻՆԿ—ՀԱՅ

Ամրոցին մէջ բնակող զուավները, որոնք ասկէց ամիս մը առաջ, անչափ զուարթօրէն ճամբայ ինկած էին մեր նաւաստիները յաջորդելու համար, արդէն իսկ չինական հողին առած են իրենցմէ մէկ քանին, որոնք զոհ գացած են ժանտատենդին, կամ մեռած են Թօրփիլի պայթումներէ, հրացանի հարուածներէ։ Եւ այս առտու ծովակալը ու զինուած նաւազներու ջոկատ մը կուգանք, վերջին պատիւներ ընծայել անոնցմէ երկուքին, որոնք մասնաւորապէս ողբերգական եղանակով մը, աղէտալի սխալի մը հետեւանքով ինկած են ռուսական գնդակներու տակ։

Ամէն բան, ա՛լ աւելի մենաւոր երեւոյթ մը ունի, ղեղին տերեւներով ցանցուած աւազոտ ճամբաներուն վրայ։ Հորթավայրին վրայ բանակած Խազախները պարպած են իրենց գիրքերը և անհետացած են Մեծ Պարիսպին կողմը, դէպի Մանչուրիա։ Ալ վերջ գտած են առաջին օրերու ոգևորութիւնը, խառնաշփոթութիւնը ու զուարճալի խճողումը. ամէն բան տեղն ի տեղօքը տեղաւորուած է. ամենքն ալ բռնած են իրենց համար որոշուած ձմեռնային կայանները. գալով չինացիներու գաղթականներուն, անոնք չեն վերադարձած տակաւին, և գիւղերը միշտ դատարկ կ'մնան ու լքուած։

Ամրոցը, միշտ պճնուած՝ չինական իր խորհրդանշաններով, քարէ իր հողմաբեկ գլխով ու իր հրէշով, հիմա խիստ ֆրանսական անուն մը կ'կրէ և «Մովակալ—Բօթիէ» ամրոց կ'կոչուի։ Եւ երբ ներս կը մտնենք, փողերը կ'հնչեն ի պատիւ ծովակալին, և կարգ եղած սպառազէն զուավները, զորովալից յարգանքով մը կ'դիտեն այդ պատկառելի պետը որ երկու զինուորներու յուղարկաւորութիւնը պատուելու եկած է։

Դուռներէն անցնելուն պէս, մարդ մէկէնիմէկ, Ֆրանսայի հողին վրայ կոխած ըլլալու անակնկալ տպաւորութիւնը կունենայ,— և արդարև, շատ դժուար պիտի ըլլար ըսել թէ, այդ զուավները, մէկ ամսուան մէջ, ինչ հմայեկութիւնով կրցեր են այդ վայրը ու անոր անմիջական շրջակաները, ծննդավայրի անկիւնի մը վերածել։

Այլ սակայն շատ կարևոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցած չեն հոս, բաւականացած են միայն մաքրել չինական ողբերգութիւնները, կարգի դնելով ռազմամթերքը, լուալով սենեակները, կազմակերպելով հացագործարան մը ուր հացը անուշ կ'հոտի,— և հիւանդանոց մը՝ ուր շատ մը վիրաւորեալներ, աւա՜ղ, և հիւանդներ կ'քնանան, զինուորական պզտիկ ու խիստ մաքուր անկողիններու մէջ։ Բայց այդ ամէնը, առաջին տեսնալուդ իսկ, չես գիտեր ինչու, Ֆրանսան վերագտած ըլլալու յուզումը կուտան քեզ։

Ամրոցին մէջտեղը, պատուոյ բակին մէջ, դրանը առջին այն սրահին՝ ուր կը գերազահէր նախկին մանտարինը, թնդանօթի երկու կառքեր, չլծուած կ'սպասեն, ոչնչամայրին տրտում երկինքին տակ։ Անոնց անիւները տերեւներով զարդարուած են, և ճերմակ կերպասներ կ'ըլլապատեն զանոնք խեղճ պզտիկ ծաղկեփունջերով կէտկէտուած, որոնք գնդասեղներով կեցած են հոն. չըջակայ չինական պարտէզներու յետին ծաղիկներ են անոնք, վերջին զանթէմներ և սառնամանիքէն թառամած անարիւն վարդեր. այդ ամէնը, կարգադրուած՝ զինուորի յուզիչ խնամքներով ու սիրուն ձախաւերութիւններով, այն ընկերներուն համար որոնք մեռած են և որոնք կ'հանգչին հոդ, այդ կառքերուն վրայ, Ֆրանսայի դրօշով ծածկուած դագաղներու մէջ։

Եւ անակնկալ մըն է նաև, մանտարինեան այդ ընդարձակ սենեակին մէջ, զոր զուավները մատուռի են վերածեր։

Քիչ մը արտակարգ մատուռ, արդարև։ Կիրով ամբողջովին ճերմկցուած պատերուն վրայ, չինացի զօրքերու թիկնոցներ կան գամուած յաղթանիշի ձեւով, սուրեր, դաշոյններ կախուած են յաղթութեան խորհրդանշաններու պէս, և չինական աղօթներով զարդարուած խորանին ճերմակ ծածկոցին վրայ, մոմերուն իբր ջահ դրուած են ռումբեր ու սուրեր.— սիրուն ու միամիտ բաներ՝ զորս զինուորները գիտեն սարքել, երբ հեռաւոր վայրեր ըլլան տարագրուած։

Այն ատեն պատարագը կ'սկսի, յոյժ զինուորական պատարագ մը, զինուորական բարեներով և փողի հնչիւններով՝ որոնք ի ծունր կիջեցնեն զուավները. պատարագ մը՝ զոր կ'ընէ նաւատորմիղին քահանան, իր մեռելական զգեստներով. մեռելական պատարագ մը՝ այն երկուքին համար, որոնք դրան առջին, սառուցիկ հովին տակ, կ'քնանան յետամնաց ծաղիկներով պճնազարդուած ռազմասայլերու վրայ։ Եւ բակին մէջ, քիչ մը խլածայն պղինձէ գործիքները, դանդաղօրէն կ'երգեն Պախի «Նախերգանք»ը, որ աղօթքի մը պէս կ'բարձրանայ, տիրապետելով ծննդավայրի ու հեռաւոր երկիրի, յուղարկաւորութեան ու գործադրին առանցուցած այս խառնուրդը։

Յետոյ կ'մեկնինք, ծեծուած հողէ հաստատուն պատերով չինական մերձակայ շրջափակ մը՝ զոր հոս գերեզմաննոցի վերածած ենք մեզի համար։ Ձորիներ կը լծեն երկու ծանրամարմին ռազմասայլերուն և ծովակալը ինքն իսկ իբր օգաւոր կ'հետեւի անոնց, ուաղըսոտ արահետներէն՝ ուր զուավները շարուած են կարգով և զինուորական պատիւներ կ'ընծայեն։

Արևը այս առտու, Ֆրանսայի զաւակներու այս յուղարկաւորութեան վերևը, պիտի չկրնայ ծակել աչնանային ամպերը։ Միշտ ցուրտ է օդը ու մութ և աւեռնիները, ցարասիները, ու տրտում դաշտավայրը կ'չարունակեն իրենց տերեւները ցանցնել մեր վրայ։

Անպատրաստից երևան եկած այդ գերեզմաննոցը, զինքը շրջապատող բովանդակ ուրախութենական մէջտեղը, ինքն ալ արդէն իսկ առած է ֆրանսական երևոյթ մը,— ապահովաբար մերիններուն կորիճ անունններուն պատճառով, որոնք արձանագրուած են, խիստ թարմ հողակոյտերու վրայ դրուած փայտէ խաչերուն վրայ, ինչպէս նաև քրիզանթէմներու այն թաղարներուն պատճառով, զորս ընկերակիցներ բերած դրած են հողի ախուր կոյտերու աղէ։ Եւ սակայն, մեր մեռելները պաշտպանող պատին վերևը, սա խիստ մերձակայ պարիսպը, որ կ'բարձրանայ ու անվերջանալիօրէն կ'երկարաձգուի դաշտավայրին մէջ, ու նոյնմերկի ամպերուն տակ, Չինաստանի Մեծ Պարիսպն է,— և մենք, հեռու ենք, անհնալիօրէն հեռու, ծայր աստիճան տարագրութեան մէջ։

Հիմա, երկու նոր դագաղները, իջած են, իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ փոսին մէջ, այդպէսով չարունակելով թարմ հողակոյտերու գիծը՝ որ արդէն իսկ երկար է բաւական. բոլոր զուավներն ալ մօտեցած են, սեղմ շարքերով, և իրենց հրամատարը, երկու բառով կ'յիշեցնէ թէ ինչպէս ինկան այդ երկուքը։

Հոդ, մօտիկուանքն էր։ Զօրախումբը անկասկած կ'առաջանար դէպի ամրոց մը՝ ուր ռուսական դրօշ էին քաշած քիչ առաջ, երբ մէկէնիմէկ գնդակներ սկսան շաչել կարկուտի պէս. այդ Ռուսերը, նորեկներ էին, որոնք կեանքերնուն մէջ երբեք զուավ մը տեսած չէին և անոնց կարմիր գլխանոցները, Կաֆանմարտիկի գտակ կարծած էին։ Սխալը հասկցուելէն առաջ, մենէ արդէն իսկ մէկ քանիներ փռուած էին գետինը, եօթը վիրաւորեալ՝ որոնց մէկը հարիւրապետ, և այս երկու մեռելները, որոնց մէկը յիսնապետն էր որ մեր դրօշը կ'չարժէր, կրակը դադրեցնել տալու յոյսով։

Վերջապէս, ծովակալը իր կարգին կը խօսի զուավներուն, որոնց չարուած նայուածքները շատ չանցած կ'աքօղուին անուշ ու սրտաբուղխ արցունքներով,— և երբ, ան կ'առաջանայ հողի այդ մահչուք կոյտին մօտ, իբր թուրը խոնարհեցնելու համար բերանաբաց փոսերուն վրայ, հոն պառկողներուն հասցէին ըսելով. «Վերջին անգամ ըլլալով, կ'բարեւեմ ձեզի իբր զինուոր,» խիստ անկեղծ, անշուշ ու հպարտ հեծեծանք մը թաչիլը կ'լսուի, որ այրած հսկայակազմ կրտսերի մը կուրծքէն՝ որ իր ընկերակիցներու շարքին մէջ, նուաղ քաջը ըլլալու երեւոյթը չունի սակայն։

Աւար քով, ի՛նչ ողորմելի դատարկութիւն, ի՛նչ հեգնական դատարկութիւն կ'ներկայացնեն, հարուստ ու պաշտօնական չիրիմներու վրայ տեղի ունեցած հանդիսաւոր արարողութիւնները ու փառաւոր ճառախօսութիւնները։

Օ՜հ, մեր միջակ ու խոնջած ժամանակներուն մէջ, ուր ամէն բան ծիծաղելի կ'դառնայ և ուր վաղորդայնները առհասարակ երևոյթներով կ'ներկայանան, երջանի՜կ են այն զօրքեր, որոնք օտար վրայ եղած ատեննին կ'հնձուին, երջանիկ են անոնք, որոնք իբր երիտասարդ ու անմեղ զօրք կ'իյնան ծննդավայրի ու պաշտելի պաշտելի երազներուն համար և զորս կ'առնին խոնարհ, պզտիկ, եռագոյն դրօշի մը պլլուած,— և զորս իբր զինուոր կ'ողջունեն պարզուկ բառերով՝ որոնք մարդս կը լացնեն...

Զ.—ՊԷՔԻՆ՝ ԳԱՐՆԱՆ ԱՏԵՆ

Հիւէլ-Բիէ, Ապրիլ 18, 901.

Չինաստանի անհուն ձմեռը, որ մեզ չորս ամիսի չափ վանած էր սառոյցներով պաշարուած Բէքինի այդ ծովածոցէն, վերջացած է ալ և մենք անոր կրկին եկած ենք մեր դժնդակ պաշտօնին գլուխը, գարնան հետ վերադառնալով, Բէյ—Հօի բերանին առջև, տղմոտ ու դեղին ջուրերուն վրայ։

Այսօր, անթել հեռագիրը, Ուօթըրլօոյի կայմին բարձունքէն ընդունուած անմշակ ծրթռատումներու շարքի մը միջոցով, կ'իմացնէ մեզ որ, մարաջախտ տը Վալտէրզէի բնակած պալատը այրած էր այս գիշեր և գերման պայազատին պետը կորած էր բոցերուն մէջ։

Դաշնակից բովանդակ նաւատորմիղին մէջէն, մենք միայն առած ենք այդ լուրը, և ծովակալը շատ չանցած ինձ կ'հրահանգէ, Բէքին մեկնելու անակնկալ հրաման մ՝ ուր իր ցաւակցութիւնները պէտք է յայտնեմ մարաջախտին և իր կողմէն ներկայ ըլլամ յուղարկաւորութեան հանդէսին։

(Շար.) Թարգմ. ԶԻՖԹԷ-ՍԱՐԱՖ